

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2013–2016

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kristýna Kočařová

Vysílání British Broadcasting Corporation v Československu

Praha 2016

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Klára Thomasová.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2013–2016

BACHELOR THESIS

Kristýna Kočařová

**The British Broadcasting Corporation broadcasting in
Czechoslovakia**

Prague 2016

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr. Klára Thomasová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Kristýna Kočařová

Anotace

Bakalářská práce „*Vysílání BBC v Československu*“ je zaměřena na popsání vzniku prvního veřejnoprávního média – britské BBC, jejich počátků až po současný stav. Hlavní pozornost je věnována československé sekci BBC a přiblížení vybraných významných osobností a událostí. Hlavním cílem práce bylo podrobněji představit fungování československé sekce BBC, která byla vytvořena pro potřeby vysílání v českém a slovenském jazyce.

Klíčová slova

BBC, rozhlasové vysílání, rádio, druhá světová válka, československé vysílání BBC, československá exilová vláda

Abstract

The bachelor thesis titled "*The BBC broadcasting in Czechoslovakia*" focuses on the history of the first public media – the British BBC – from its establishment and beginnings up to the present state. A special attention is devoted to the Czechoslovak section of the British Broadcasting Corporation, as well as to selected significant personalities and events. The main objective of the thesis was to introduce in detail the operation of the BBC's Czechoslovak section, which was created to provide radio broadcasting in the Czech and Slovak languages.

Keywords

BBC, radio broadcasting, radio, second world war, Czechoslovak broadcasting of the BBC, Czechoslovak government in exile

OBSAH

ÚVOD	7
1 Vznik a počátky prvního veřejnoprávního média – britské BBC.....	10
1.1 Významné datum – 14. listopadu 1922.....	12
2 Nástin vývoje BBC ve válečném období	22
3 Československá sekce BBC a její hlavní představitelé.....	28
3.1 Počátky vládního vysílání z Londýna	33
3.2 Vybrané osobnosti rozhlasové historie	36
3.3 Zákaz poslechu zahraničního rozhlasu – smutná kapitola v dějinách rozhlasu ..	38
3.4 Osobnosti svázané s londýnským rozhlasem a dění s nimi spojené	42
4 Novodobá historie BBC po druhé světové válce až do dnešních dní.....	47
4.1 Obnova mladého televizního média po válce.....	47
4.2 Úloha a význam BBC ve třetím tisíciletí	50
ZÁVĚR	52
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	54
SEZNAM ZKRATEK.....	63
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	64

ÚVOD

„Dne 1. dubna 1957, zpravodajský pořad BBC končil třiminutovou pasáží o špagetové farmě ve Švýcarsku. V této pasáži bylo oznámeno, že špagety (v Anglii v té době velmi neoblíbený pokrm) rostou na stromech. Mnoho lidí této zprávě uvěřilo a volalo do BBC, aby se zeptalo, jak si vypěstovat vlastní špagetový strom. Odpověď zněla: Položte špagetový výhonek do plechovky s rajčatovou omáčkou a doufejte v to nejlepší.“

BBC (In Goodreads, online, 2015, vlastní překlad)

Britská rozhlasová a televizní veřejnoprávní společnost BBC (angl. *British Broadcasting Corporation*; zkráceně BBC), jež byla založena dne 18. října 1922 v Londýně, se stala v podstatě jistým způsobem modelovým uspořádáním rozhlasového (posléze také televizního) vysílání v Evropě (Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011). Značnému respektu a obdivu se však těšila nejen ve druhé polovině dvacátého století. Až do dnešních dní se může pochlubit hned několika evropskými i světovými „nej“. BBC platí nejen za nejstarší, ale i za nejobdivovanější, nejrespektovanější a nejdůvěryhodnější veřejnoprávní vysílací subjekt na světě. Dodnes je považována za všeobecně uznávanou a nejslavnější rozhlasovou a televizní stanici na světě, především díky kvalitě a objektivitě svého zpravodajství. Tuto do jisté míry elitní pozici se BBC podařilo vybudovat zejména v době trvání druhé světové války. Byť má za sebou již více než osmdesátiletou historii, stále zůstává živoucím symbolem média veřejné služby, které stanovuje profesní standardy žurnalistům napříč celým světem.

BBC si rovněž připisuje prim v podobě pravidelného televizního vysílání, jež bylo určeno pro příjem v domácnostech. Se vznikem BBC byla nově ustanovena také celá řada specializovaných televizních profesí.

V čase, kdy se mezinárodní situace výrazně přiostrčila a na Zemi plnou silou zuřila druhá světová válka, bylo rádio tím vůbec nejdůležitějším zdrojem aktuálních informací pro všechny, kteří čelili válečnému nepohodlí, byli nuceni opustit své bydliště kvůli ohrožení aj. Cíleně a velmi podrobně připravované kampaně umožňovaly rychlé a účinné zveřejňování bezpečnostních pokynů formovaných vládou a pomáhaly také do jisté míry ovlivňovat chování a postoje obyvatelstva. Vysílání rádia současně pomáhalo

mezi obyvatelstvem udržovat, podporovat a posilovat morálku a nabízelo možnost tolik potřebného odreagování pro obyvatelstvo zmítané válkou. Jako taková pomáhala BBC svým posluchačům uniknout od nelehké reality každodenního života za války (Radovanovič, 2009).

Posilování morálky na vlnách BBC bylo naplňováno rovněž prostřednictvím hudby, která byla považována za klíčový prvek vysílání. Panovala ovšem zcela zásadní neshoda v tom, jaká že hudba by měla v éteru vlastně zaznívat, což bylo ještě posíleno nemožností jejího výběru vzhledem k jediné vlnové délce. Magazín *Radio Times* v té době přesto BBC pokáral a vytknul jí jistou jednostrannost v hudebním výběru i její naprosté nepřizpůsobení se válečným podmínkám (Baade, 2012, vlastní překlad).

Jelikož rozhlasový přijímač našel postupem času své pevně dané místo napříč všemi sociálními skupinami britského obyvatelstva, začali Angličané BBC láskyplně přezdívat „tetička“. Názory na to, jak tato přezdívka vznikla, se však poměrně různí. Jedním z možných vysvětlení je i to, že v době, kdy BBC vznikala, pocházeli její tvůrci hlavně ze střední třídy a bezpečně tak věděli, jak udělat na své odběratele co možná největší dojem. Kritici se tomuto přístupu povětšinou vysmívali a vysvětlovali ho spíše slovy – „*Tetička to ví nejlépe.*“. Odtud tedy jen zkrácená verze „tetička“ (angl. *auntie*) (Jack Hill, St Albans England, In Guardian, 2011, online, vlastní překlad).

Z původně poměrně primitivního vysílání, jež zpočátku sponzorovali výrobci rozhlasových zařízení, se postupem času nezřídka v důsledku finančních, redakčních či novinářských krizí rozvinula jedinečná, byť pro mnohé taky trochu rozporuplná veřejnoprávní instituce. Vzhledem k tomu, že BBC představuje instituci nezávislou jak finančně, tak také politicky, stala se přitažlivou pro mnoho velmi talentovaných novinářů i tvůrců.

Ve Velké Británii se stanice BBC těší dlouhodobě velké popularitě a důvěře na straně veřejnosti a je považována za vzor přesnosti, slušnosti a rychlosti a pro mnoho lidí představuje jeden z klíčových symbolů Spojeného království. Skutečně platí, že chtějí-li britští občané dodat nějaké zprávě na vážnosti, často její přednesení doplňují tvrzením – „*Slyšel(a) jsem to na BBC.*“ Vzhledem k tomu, že posluchači a diváci BBC tak hluboce důvěřují, byť v minulých letech zažila řadu nelehkých a v některých případech i poměrně skandálních období, a jsou k ní zcela loajální, je nezbytné, aby

předseda BBC dokázal přijmout osobní zodpovědnost a vhodná opatření k zajištění toho, že zpravodajství BBC bude dodržovat ty nejvyšší normy přesnosti a nestrannosti.

Určité výjimky ale i přesto existují, což mimo jiné dokládá citát vložený na samý začátek úvodu předkládané práce. První dubnový den se také zprávy na BBC již tradičně nesou v duchu aprílu, který je již od šestnáctého století spojen ve světě s nejrůznějšími žertíky a drobnými zlomyslnostmi. Nadmíru důvěřivé příznivce BBC tak ani na chvíli nenapadlo si právě tuto zprávu jakkoliv spojovat právě s aprílem a její věrohodnosti plně uvěřili. Je proto skutečně otázkou, kolik lidí špagetový výhonek zasadilo a kolik z nich se dnes může pochlubit vzrostlým špagetovým stromem na zahradě...

Předkládaná bakalářská práce však nepopisuje jen události veselé, nýbrž se snaží podat stručný přehled významných historických mezníků v historii vysílání BBC, mezi nimiž nemohou pochopitelně chybět ani události, které se do dějin vysílání zapsaly černým písmem. Největší pozornost pak je věnovaná československé sekci BBC a jejím představitelům, čemuž také odpovídá i délka samotné kapitoly, jež se tomuto tématu věnuje.

1 VZNIK A POČÁTKY PRVNÍHO VEŘEJNOPRÁVNÍHO MÉDIA – BRITSKÉ BBC

Ve svých úplných začátcích experimentovala Britská rozhlasová a televizní veřejnoprávní společnost (dále již jen BBC) pouze s rozhlasovým vysíláním, což bylo nepochybně dáno úsilím jejích zakladatelů, předních britských a amerických výrobců rozhlasových zařízení, tj. firem jako *General Electric* či *AT&T*, kteří usilovali o oživení a zvýšení objemu prodeje rozhlasových přijímačů (Cohen, 2015, vlastní překlad). První veřejnou ukázkou televize prezentoval Skot John Logie Baird, s nímž jsou spjata první léta pozitivních výsledků v pokusném televizním vysílání ve Velké Británii, z prvního patra prodejny Selfridges v roce 1925 (Hladký, 1986).

Dnešní název – *British Broadcasting Corporation* získala tato korporace v roce 1927, kdy se do té doby soukromá společnost změnila na popud Johna Reitha na nekomerční médium veřejné služby (veřejnoprávní organizaci), která není závislá ani na soukromé ani na vládní sféře a zodpovídá se výlučně plátcům licenčního poplatku, tj. jak svým posluchačům, tak také divákům. V téže době také přestala být akciovou společností výrobců rádií a stala se národní institucí (Šebeš, Šimůnek, 2004).

Jedním z jasných důvodů vzniku BBC byla i snaha neopakovat tutéž situaci, která byla zaznamenána ve Spojených státech amerických. Spojené státy totiž částečně doplatily na velmi rychlý rozvoj nových technologií a vznik velkého počtu provozovatelů. Jen velmi nízký dohled nad těmito provozovateli a jejich činnostmi ze strany státu vedl k tomu, že některé stanice vysílaly na naprosto stejné vlnové délce, přičemž je jasné, že rozhodně ne všechny tehdy vysílaly zcela legálně. Zatímco některé stanice se navzájem rušily spíše vinou špatné domluvy, jiné vysílání konkurenčního kanálu narušovaly zcela záměrně.

Jelikož britská vláda nehodlala tuto situaci za žádnou cenu opakovat, přivedlo ji to na myšlenku přimět menší britské provozovatele k tomu, aby se spojili a vytvořili jednu velkou společnost, čímž se de facto začala psát bohatá historie BBC. Posléze následovalo udělení licence, která BBC zajišťovala faktický monopol pro vysílání na Britských ostrovech. Udělení této licence však vyvolalo divokou vlnu kontroverzí, neboť žádnému jinému subjektu se licenci získat nepodařilo.

BBC se řídila takzvanou *Královskou chartou BBC* (angl. *The BBC Royal Charter BBC*), která představuje základní dokument, z něhož vysílání veřejné služby vychází. Změnil se tak nejen její status, ale současně i její financování (Šebeš, Šimůnek, 2004). Charta je v podstatě „zákon odsouhlasený parlamentem a podepsaný královnou, který určuje činnost BBC coby organizace poskytující veřejnou službu, tedy stanoví, k čemu BBC je, co dělá a jak to má dělat“ (In Prohlášení Michaela Grada, 2004, s. 19). Charta se periodicky obnovuje. Zatímco dříve se obnovovala každých dvanáct let, současná Charta, vyhlášená od ledna roku 2007 a platná až do prosince 2016, má platnost kratší, a sice desetiletou.

Nejvyšším odpovědným orgánem BBC se stala dvanáctičlenná tradiční Rada guvernérů (angl. *Board of Governors*). Tu po sedmdesáti sedmi letech, přesněji v roce 2007 nahradil takzvaný sbor dvanácti moudrých (angl. *BBC Trust*), který byl doplněn novým statutárním orgánem, a sice Správní radou. Tato nová nezávislá rada správců má zajišťovat, aby BBC dokázala přísněji definovat veřejnoprávní roli. Její členové, kteří jsou označováni jako „Trustees“, jsou jmenováni rozhodnutím, příznačným pro britský právní systém zvaný „*Order in Council*“. Jedná se o specifickou formu vládního výnosu, formálně vyhlášeného „*ve jménu a s doporučením tajné rady Jeho Veličenstva*“ (angl. „*by and with the advice of Her Majesty's Privy Council*“) (Šmíd, 2014, online).

Předsevzetí, jež si v roce 1927 (po generální stávce v roce 1926)¹ BBC dala a jež se také stalo nosnou myšlenkou, se daří jistým způsobem naplňovat dodnes. Tehdy se jednalo o předsevzetí (jakési motto) v podobě fráze – „*Nation shall speak peace unto Nation*“ – neboli přeloženo do češtiny – „*Národ národu bude hlásat mír*“ (Bathgate, 2012, vlastní překlad). Toto motto BBC bylo s největší pravděpodobností inspirováno veršem z biblické knihy Micheáš a knihy Izajáš – „*Národ nepozvedne meč proti národu ani se již nebude učit válce*“ (Bathgate, 2012, s. 51, vlastní překlad).

Takřka od svého zrodu se nejlépe fungující provozovatel médií veřejné služby – BBC řídí mottem, jež je platné dodnes a jež se stalo následováníhodným příkladem pro celou řadu dalších veřejných rozhlasových stanic. Autorem tohoto motta je první

---

¹ Po uplynutí čtyř let od založení byla BBC nucena čelit do té doby největší výzvě v podobě generální stávky. Perspektivou dnešních médií však bylo toto informování zcela jednostranné, neboť stanice vysílala výhradně nesouhlasná vládní stanoviska. Stávkujícím tak byla téměř odepřena možnost, jak v tomto nově se rodícím médiu prosadit svůj vlastní názor (Žák, 2006, online).

generální ředitel a současně duchovní otec BBC, v té době třiatřicetiletý skotský inženýr John Reith, jenž ve své funkci setrval až roku 1938 a za tu dobu učinil z BBC moderní a nezávislou veřejnou vysílací společnost. Reith veřejnou službu definoval 3 slovy: „*vzdělávat – informovat – bavit celý národ nezávisle na politických a komerčních tlacích*“ (Reith, In Gordon, 2003, online, vlastní překlad), což je zároveň také ta vůbec nejlepší a nejuvštěžnější definice veřejné služby v mediálním prostředí vůbec. Zmíněné motto čerpá krom jiného ze zásady, že ten, kdo je vzdělaný, je zároveň povinován pomáhat ostatním orientovat se ve zmatku tohoto světa. Reith usiloval o to, aby co největší počet domácností mohl být pravidelně seznamován se vším důležitým, co se aktuálně děje v nejrůznějších oblastech lidského (vě)dění.

Poslání rádiového vysílání Reith spatřoval zejména v tom, že by rádio mělo vzdělávat a klást důraz na morální hodnoty společnosti spolu s nezávislým charakterem vysílání. Dokladem jeho pečlivě promyšlené strategie bylo i zavedení pořadu s názvem BBC English do vysílání. Záměrem tohoto pořadu bylo standardizovat jazykový akcent v zemi. Inspiraci pořad nacházel v jižní oblasti Velké Británie. Již v té době si totiž Reith plně uvědomoval, že informace šířené prostřednictvím rozhlasového vysílání mohou plnit a dozajista také plní roli významného tmelícího prvku demokratické společnosti a jako takové utvářejí a upevňují národní cítění.

Pro vysílání BBC proto John Reith vymezil tato následující pravidla:

- při svých aktivitách se BBC nezaměřuje výhradně na dosažení zisku;
- BBC musí za všech okolností jednat nestranně a vždy s ohledem na menšinovou populaci;
- náplň vysílání BBC se zaměřuje především na oblast zpravodajství a kultury (Amos, Harrison, Woods, eds., 2012, vlastní překlad).

1.1 Významné datum – 14. listopadu 1922

Jakmile první světová válka skončila, rozhlasové vysílání zaznamenalo okamžitý rozkvět. První oficiální vysílání se uskutečnilo dne 15. června 1920. Při té příležitosti se éterem na starém kontinentě i v Americe rozezněl působivý hlas australské operní divy, Nellie Melby (Wireless World, s.a., online, vlastní překlad). Při této výjimečné

příležitosti Melby zazpívala nejen anglicky, ale také francouzsky a italsky (viz obrázek 2.1).

Obr. 1: Australská operní pěvkyně Nellie Melby v roce 1920

Zdroj: ([fotografie]. *Wireless World: Marconi & the making of radio. Broadcasting. [online]. s.a. [cit. 2016-05-01]. Dostupné z: <https://www.mhs.ox.ac.uk/marconi/exhibition/broadcasting.htm>.*

Z londýnského studia Marconioho společnosti, jednoho z předních výrobců rozhlasových přijímačů, ale zahájila BBC pravidelné rozhlasové vysílání až 14. listopadu 1922. Den nato bylo zahájeno vysílání rovněž v Manchesteru a Birminghamu. V roce 1925 pak byl do provozu uveden první vysoce výkonný dlouhovlnný vysílač v Daventry, což umožnilo poslech BBC téměř na celém území Velké Británie (Šebeš, Šimůnek, 2004). Ještě se ale rozhodně nejednalo o financování vysílání v dnešním slova smyslu. BBC totiž neprodávala vysílací čas neboli prostor v éteru. Provozovala jistý počet sponzorovaných programů, které byly hrazeny britským tiskem.

Licenci k poskytování vysílání mohla provozujícímu subjektu udělit pouze státní Britská pošta. V roce 1923 založila Britská pošta také výbor vysílání, jehož posláním bylo řešit veškeré aspekty povahy vysílání, dále formulovat účel vysílání a opodstatnit jeho existenci v budoucích letech. Výbor, jenž včetně samotného předsedy Fredericka Sykese zahrnoval deset členů, se v pravidelném intervalu zodpovídal parlamentu, to

když připravoval hodnotící zprávy, které poskytovaly informace o tom, jak si počínají provozovatelé vysílání (Briggs, 1995, vlastní překlad). Ve zprávě z roku 1923 vymezil Sykes vlnové pásmo (frekvenci) jako „*cennou formu veřejného vlastnictví a práva na její užívání pro jakýkoliv účel by měla být přidělena po úplném a důkladném zvážení*“ (Sykes 1923, In Miller, 2003, s. 213, vlastní překlad).

Příjem signálu však nebyl nikterak jednoduchou záležitostí. Televizi si v té době mohl pořídit jedině movitý občan a signál měl dosah pouze v Londýně a jeho nejbližším okolí. Cena televizního přijímače se pohybovala v rozmezí od sto dvaceti do sto čtyřiceti liber a obraz byl o rozměrech sedmnáct na dvacet dva a půl centimetrů.² Televizní vysílání představovalo pro BBC opravdový experiment a samozřejmě s sebou neslo i nemalá rizika. Velmi obezřetně se k tomuto kroku stavěl i sám ředitel John Reith, což dokládá také strohá poznámka v jeho diáři: „*Do Ally Pally (Alexandra Palace) na zahájení televize. Odmítl jsem být snímán a také se zúčastnit vysílání...*“ (Marketing&Media, 2006, online).

Je zřejmé, že první léta pozitivních výsledků v pokusném televizním vysílání ve Velké Británii tak jsou úzce spjata především se jménem Johna Logie Bairda, vynálezce televize – skotského inženýra, „*který se zpočátku pokoušel získat jmění bláznivými vynálezy typu věčné čepelky, nebo ponožek, které v létě chladí a v zimě hřejí*“ (Houdek, Tůma, 2002, s. 288). Obdobně experimentoval třeba i Francouz Edouard Berin, Američan Charles F. Jenkins a další (Hladký, 1986). Baird byl neúnavný propagátor mechanicko-optického systému vysílání a již v roce 1924 sestrojil v Hastingsu „skutečnou“ televizi. V roce 1925 pak založil televizní společnost Television Ltd. Následně v roce 1926 ze studia u Covent Garden v Londýně předvedl opravdu první přenos televizního obrazu. V té době však ještě používal mechanický systém, nikoliv systém elektrický.

První experimentální vysílání mechanické televize na vlnách BBC začalo 30. září 1929. Roku 1936 se ve Velké Británii (z Alexandra Palace v severním Londýně v 15:00 hod) objevilo komerční vysílání s „vysokým rozlišením“ čtyři sta pět řádků při frekvenci dvacet pět obrázků za sekundu a v 15:30 hod tak bylo zároveň spuštěno pravidelné televizní vysílání pro cca tři sta tisíc televizních osobních televizorů a dvacet přijímačů umístěných na veřejných místech (například na nádraží, v obchodních

---

² Jen pro srovnání – pivo tehdy stálo 3,5 pence (Česká televize, 2011, online).

domech atp.). I na tomto nepochybně nesl nemalou zásluhu Baird, jemuž se podařilo úspěšně přesvědčit veřejnost a oficiální místa o reálnosti a významu televizního vysílání. Jednalo se o první televizní stanici na světě vůbec (Taylor, 2007).

Pod značkou BBC Television Service se vysílalo každý den v časovém rozpětí od 15:00–16:00 hod a večer od 21:30–23:00 hod. Na televizních obrazovkách se tehdy objevily žánry, které ji v podstatě opanují dodnes, a sice muzikál, televizní film, zprávy, televizní hry, kulturní události, kreslené pohádky aj. Zpočátku byl přenos ze studia poměrně nekvalitní, postupem času se pak televizní kamery vydaly i za hranice nahrávacího studia. Z prostředí mimo televizní studio, konkrétně z Westminsterského paláce byla vůbec poprvé odvysílána v roce 1937 korunovace krále Jiřího VI. Zdaleka se však ještě nejednalo o ucelené vysílání, nýbrž spíš o jakousi mozaiku vyskládanou z jednotlivých střípků (Potter, 2012, vlastní překlad).

V roce 1936 také televizní výbor BBC doporučil, aby byly vybírány koncesionářské poplatky, které by pokryly náklady spojené s vysíláním. V roce 1946 proto byla zavedena kombinovaná koncese jak pro rádio, tak také pro televizi. Vybírány byly od koncesionářů dvě libry, což byla v tehdejší době částka odpovídající dvěma průměrným týdenním mzdám (Marketing&Media, 2011, online).

S postupující dobou se také navyšoval počet vysílacích hodin. Zatímco v roce 1938 se vysílalo zhruba šestnáct hodin týdně, jen o pouhý rok později se počet vysílacích hodin zvedl až k třiceti hodinám týdně. Tento nadějný start však 1. září roku 1939 přerušila druhá světová válka. Se svými diváky se BBC rozloučila posledním vysílaným pořadem, jímž byl kreslený příběh myšáka Mickeyho. Vysílání bylo znovu obnoveno až v roce 1946 – jak jinak než opět všemi dětmi milovaným myšákem (Taylor, Johnson, Crawford, 2007).

Obr. 2: Hlasatelka Jasmine Bligh během obnoveného vysílání

Zdroj: ([fotografie]. **MARCUS, Laurence**. *History of the BBC: The day the BBC closed down*. [online]. 2004 [cit. 2015-12-15]. Dostupné z: <http://www.teletronic.co.uk/bbcclosedown.htm>.)

7. června 1946 v 15:00 hod diváky přivítala hlasatelka Jasmine Bligh (viz obrázek č. 2.2) dnes již kultovní větou: „*Good afternoon everybody. How are you? Do you remember me, Jas.mine Bligh?*“ (v českém překladu „*Dobré odpoledne všem. Jak se máte? Vzpomínáte si na mě, Jasmine Bligh?*“) (Rohrer, 2006, online, vlastní překlad). Jednalo se o tutéž hlasatelku, která se s diváky loučila v době, kdy vzplanula druhá světová válka. Značných změn v té době doznalo i programová skladba. Do vysílání byly zařazeny i různé specializované pořady, například pořady pro ženy a děti. Vlastní televizní zpravodajství, mapující významné události uplynulého týdne, začala BBC vysílat v roce 1948 (Marketing&Media, 2006, online).

Na začátku padesátých let v Británii stále ještě dominovalo rádio nad televizí. Zatímco rozhlas si platilo dvanáct milionů posluchačů, televizi pouze tři sta padesát tisíc diváků. Zcela zanedbatelný byl také rozpočet určený pro televizní divizi (Hill, Jones, 2015, vlastní překlad). Skutečný rozmach televize a novou éru televizního věku odstartovala až korunovace královny Alžběty II. v červenci roku 1953. Ta proběhla nejen před zraky významných hostů, ale vůbec poprvé také v živém televizním vysílání. Odhaduje se, že tento největší britský veřejný ceremoniál dvacátého století v televizi sledovalo na dvacet milionů diváků.

Přímý přenos současně zvedl vlnu zvýšeného zájmu o televizi, stejně jako i o koupi televizního přijímače. Zatímco ještě v roce 1953 dosahoval počet plátců „kombinované“

licence (tj. za rozhlas a televizi) přibližně dva miliony, již v roce 1954 se zvýšil na tři miliony a v roce 1955 již BBC registrovala čtyři a půl milionů plátců „kombinované“ licence.

Rok 1955 byl v historii BBC naprosto přelomový, neboť právě v tomto roce BBC pozbyla svůj osmnáct let trvající televizní a rozhlasový monopol. Dne 22. září 1955 totiž začala ve Spojeném království vysílat první komerční televize v Evropě – televizní kanál ITV (z angl. *Independent Television*), jež byla financovaná z reklamy. BBC se na spuštění konkurenční stanice ITV dlouho a pečlivě připravovala. Několik týdnů před 22. zářím 1955 nechala v časopise *Radio Times* otisknout sérii článků, jejichž jediným záměrem bylo zaútočit na regionální programovací strategii komerční televize. V jednom z článků tehdy zaznělo: „*BBC pokrývá zemi. Není to vychloubání, je to pravda. Devadesát dva domácností ze sta sleduje BBC*“ (Marcus, 2005, online, vlastní překlad).

Také BBC Radio přišlo s velmi efektivním způsobem, jak zcela zastínit zahájení vysílání ITV. V ten den totiž odvysílalo poměrně kontroverzní epizodu seriálu *The Archers*, v níž zahynula hlavní seriálová hrdinka – Grace Archer. Epizodu, o níž v novinách vyšla obratem celá řada článků, si poslechlo dvacet milionů posluchačů. Tento seriál je navíc vůbec prvním zástupcem rádiového formátu, který se vysílá na BBC Radio 4 déle než půl století. BBC ale dodnes tvrdí, že se jednalo pouze o nepříjemnou shodu náhod, nikoliv o úmysl či snad snahu odvrátit pozornost od prvního vysílání komerční televize (Bathgate, 2012, vlastní překlad). K 15. prosinci 2015 bylo odvysíláno již celkem sedmnáct tisíc osm set padesát epizod. V pořadu se objevila mimo jiné i Camilla, Vévodkyně z Cornwallu, druhá manželka korunního prince Charlese (Middleton, 2011, online, vlastní překlad).

Již první den vysílání ITV bylo dohromady odvysíláno dvacet čtyři reklam, ty propagovaly vše od čokolády Cadbury, jednoho z nejvýznamnějších výrobců čokolády a cukrovinek s pobočkami po celém světě, až po benzinu Esso (Bathgate, 2012, vlastní překlad).

Vůbec první reklama, která kdy byla na této stanici a ve Velké Británii vůbec odvysílána, propagovala zubní pastu Gibbs S.R. (viz obrázek č. 2.3) a odvysílaná byla v 20:12 hod. Tato tehdy ještě černobílá reklama o minutové stopáži vykazovala poměrně nízkou obrazovou kvalitu. Zachycovala tubu zubní pasty zamraženou v kostce

ledu s doplňujícím komentářem znějícím z úst britského televizního moderátora a hlasatele – Alexe Macintoshe: *It's tingling fresh. It's fresh as ice. It's Gibbs S.R. toothpaste.*, což v českém překladu znamená: *Je brnivě svěží. Je svěží jako led. Je to zubní pasta Gibbs S.R.* (Beckett, Russell, 2015, vlastní překlad).

Obr. 3: Reklama na zubní pastu Gibbs S.R. z roku 1955

Zdroj: ([fotografie]. **FLANAGAN, Jack**. *The world's first ever advertisement*. [online]. 16. 10. 2014 [cit. 2015-12-12]. Dostupné z: <http://realbusiness.co.uk/article/28004-the-worlds-first-ever-advertisement>.)

V reklamě mimo jiné nechyběl graf, jenž měl poukázat na prospěšnost zubní pasty ve vztahu k prevenci infekce dásní a kazivosti zubů. Den nato byla reklama zmiňována rovněž i v britském levicově orientovaném deníku *The Manchester Guardian*. Bernard Levin (1955, Ferrebe, 2012, s. 8, vlastní překlad) při té příležitosti napsal: „*Okouzující mladá dáma si kartáčkem čistila zuby, zatímco okouzující mladý gentleman nám sdělil výhody zubní pasty, s níž si zuby čistila.*“

Vysílání soukromé televize ale v tehdejší britské společnosti zvedlo i velkou vlnu nevole a rozhořčení. Někteří přirovnávali začátek vysílání k vypuknutí Velkého moru (Bathgate, 2012, vlastní překlad). Rodiče malých Britů například zakazovali svým dětem, které si bezmezně oblíbily například *Příběh kačera Donalda* z autorské dílny Walta Disneyho, aby se na ITV dívaly. Dospělí Britové ve většině případů sdíleli obavy, že soukromá televize může zapříčinit totální rozvrat celé společnosti, a to i přes fakt, že ITV bylo s to přijímat pouhých sto tisíc domácností v hlavním městě a jeho

blízkém okolí. O ujišťování a uklidňování veřejnosti se tak museli postarat nejen samotní zakladatelé ITV, ale dokonce i tehdejší vládní činitelé.

V současnosti se zástupci odborné veřejnosti sice shodují na tom, že ITV skutečně Británii v šedesátých letech poznamenala, ale že se rozhodně nikdy nejednalo o rozvracení společnosti, jak v té době předpovídaly všechny pesimistické hlasy, představované dobovými kritiky. Naopak se ukázalo, jak významný podíl měla ITV na takzvaném „zlidovění“ televize. Ve srovnání s tradiční BBC totiž představovala televizi o poznání „mladší a živější“.

I když ITV nasazovala v konkurenčním boji s BBC opravdu silné zbraně, jako bylo například uvedení jednoho z divácky nejoblíbenějších a nejsledovanějších televizních seriálů – *Coronation Street* (tj. nejdéle vysílaná britská „soup opera“ zaměřená na životy lidí ve fiktivním městě Weatherfield) dne 9. prosince 1960 (Jones, s.a., online, vlastní překlad) – porážka BBC se přesto nikdy nekonala. Naopak, i v době, kdy začala vysílat ITV, se BBC podařilo zachovat si vysokou sledovanost, oblibu a důvěru. Vždy, když světem otřásla nějaká zásadní událost, diváci zcela automaticky sledovali vysílání právě BBC. Vlivem konkurence byla BBC také nucena ještě více zkvalitnit své programy.

V roce 1955 začaly být zakládány takzvané regionální francízy. Jejich postupné vznikání pokračovalo až do roku 1962. Celkový počet francíz se časem vyšplhal až k třinácti (Gasson, 1996, vlastní překlad).

Šedesátá léta v historii BBC se nesla ve znamení rozšiřování služeb, jež bylo dáno mimo jiné i nástupem velkých technických novinek. V roce 1964 BBC spustila svůj v pořadí již druhý celostátní program nazvaný jednoduše – BBC2, jenž reprezentoval alternativní styl televizního vysílání a postupem času připravil půdu pro vznik dnešních televizních dokumentů a specializovaných stanic, BBC History nevyjímaje. 30. září bylo spuštěno BBC Radio 1. Rok 1967, konkrétně pak 8. listopad přinesl uvedení lokální rozhlasové stanice v Leicesteru – BBC Radio Leicester, určené pro stejnojmenné hrabství Leicestershire a dále hrabství Rutland. Na tu v dalších letech navázala řada dalších (Street, 2015, vlastní překlad).

Od roku 1967 se také mohli diváci těšit z barevného vysílání BBC2. BBC1 (až do roku 1964 BBC Television Service) se k barevnému vysílání přidala o dva roky později (Hill et al, 2015, vlastní překlad). V roce 1968 mohli být diváci u televizních obrazovek

dokonce svědky přistání prvního člověka na Měsíci (rok 1969) nebo se alespoň virtuálně zúčastnit Olympijských her v Londýně (rok 1968).

Ve vedení BBC tenkrát stanul Hugh Green. Směr tehdejšímu vysílání udávala zejména poválečná mládež. Toužila ze sebe shodit veškeré poválečné zábrany a omezení vyplývající z viktoriánského světa. Nově příchozí generace tou měrou udávala tón vysílání, který se nesl v duchu experimentování, nástupu nových tváří atp.

Následující desetiletí byla pro BBC závažnou výzvou, což bylo dáno neustále rostoucí konkurencí na poli rozhlasového a televizního vysílání. Vše odstartovalo rokem 1973, který přivítal v éteru první dvě nově vzniklé komerční rozhlasové stanice, na něž v zápětí navázaly některé další. V první řadě se jednalo o londýnskou rozhlasovou stanici LBC (z angl. *The London Broadcasting Company*) a další londýnskou rozhlasovou stanici známou jako *Capital*. Postupně silící konkurence se však nedotýkala jen oblasti rozhlasu, nýbrž i oblasti televize (Šebeš, Šimůnek, 2004).

Až do roku 1982 působily na britském televizním trhu jen dvě veřejnoprávní televizní sítě, a sice BBC a ITV. V roce 1982 například začal vysílat čtvrtý program Channel 4, jenž představoval alternativní komerční kanál provozovaný zpočátku stanicemi ITV. Dnes je jejím provozovatelem nezisková organizace. Později v roce 1982 tak existovaly již čtyři britské televizní stanice, a sice BBC1, BBC2 a dále ITV spolu s Channel 4, které k příjmu využívaly pozemní televizní signál. V roce 1990 však došlo ke zcela zásadní změně v podobě reformy tehdejšího systému. Jinými slovy, nová legislativa poskytla prostor pro vznik zbrusu nové konkurence (Kol. autorů, 2005). Již v roce 1992 však počet komerčních televizních stanic dramaticky vzrostl a dosáhl na číslo padesát osm. Jen o pět let později jich bylo už neuvěřitelných dvě stě padesát (Collins, 1998, vlastní překlad).

Na začátku osmdesátých let se však v Británii rozšířilo rovněž i satelitní vysílání. 26. dubna 1982 byla spuštěna i Satellite Television (dnes známá pod názvem Sky1 jako zábavní kanál společnosti BSkyB, kontrolovaný News Corp), první svého druhu a dnes současně čtvrtá nejstarší britská televizní stanice. Zprvu byla vysílána ze satelitu Orbital Test Satellite a byla dostupná kabelovým operátorům v celé Evropě. Poté, co upadla do nemalých finančních problémů, byla odkoupena Rupertem Murdochem, mediálním magnátem a miliardářem a současně i jedním z hlavních aktérů globální komunikační revoluce na konci dvacátého století. Murdoch ve spolupráci s nově sestaveným

managementem úspěšně zbavil kanál veškerých finančních problémů. Při té příležitosti došlo i k přejmenování kanálu na Sky Channel. „*Lidé říkají, že potlačujeme soutěž, když děláme něco, co ale může dělat kdokoli na světě,*“ utal Murdoch všechny odpůrci, kteří ho obviňovali z toho, že ve Velké Británii dusí konkurenci (Murdoch, In Matějka, 2015, online).

Přelom osmdesátých a devadesátých let přinesl celou řadu otázek, na které byla BBC nucena nalézt patřičné odpovědi. V prostředí protkaném konkurencí bylo klíčové nalézt odpověď na to, jakým směrem se bude ubírat další vývoj BBC a jak bude reagovat na svou konkurenci. Fakt, že britská mediální společnost BBC čelila vlně reorganizací, jež krom jiného zahrnovala i personální změny, snižování provozních nákladů, odlišný výběr pořadů aj., byl dán především úsilím ze strany dvou po sobě nastoupivších generálních ředitelů, kteří provedli BBC přes rychlou a nesnadnou transformaci (Šebeš, Šimůnek, 2004).

Tím prvním byl Michael Checkland (působil na daném postu od roku 1987 do roku 1993) a za ním následoval John Birt (působil na daném postu od roku 1993 do roku 2000). Veškeré finanční prostředky, které se BBC podařilo ušetřit, obratem investovala zpět do tvorby nových programů a služeb. Po odchodu Birta z funkce však byla BBC ve výroční zprávě kritizována Radou BBC za to, že až příliš mnoho kvalitních a intelektuálních televizních pořadů odsunula do pozdních večerních hodin. Současně jí bylo Radou BBC vytýkáno, že ve svém vývoji stagnuje na místo toho, aby přinášela jakékoliv inovace, změny a pokrok (Šebeš, Šimůnek, 2004).

2 NÁSTIN VÝVOJE BBC VE VÁLEČNÉM OBDOBÍ

Během prvních dnů zapsaných v historii BBC zajišťovali veškeré dění spojené s vysíláním se pouze čtyři zaměstnanci. Tento počet se však již brzy začal razantně měnit a řady zaměstnanců se velmi rychle rozšiřovaly. V dnešní době se počet zaměstnanců pohybuje okolo dvaceti tisíc (Higgins, 2015, vlastní překlad).

Tou nejdůležitější postavou BBC, na niž se upírala pozornost odborné i laické veřejnosti, a současně jedním ze čtyř zaměstnanců byl i výše zmiňovaný třiatřicetiletý generální ředitel, celý jménem John Charles Walshman Reith. Jak sám Reith později přiznal, v samých začátcích své činnosti neměl ani sebemenší ponětí o tom, co vlastně je a jak funguje rozhlasové vysílání. Do výběrového řízení se přihlásil ze zcela prozaických důvodů – jednoduše potřeboval najít práci. Uváděl, že v samých počátcích se s každým snažil hovor směřovat k rozhlasovému vysílání, aby se o něm dozvěděl vše cenné a podstatné. Celý svůj profesní život jako by se řídil svým proslulým výrokem: „*Nemám rád krize, ale mám rád příležitosti, které s sebou přinášejí*“ (Reith, In Gillon, 1991, s. 89, vlastní překlad). Kromě jeho nezdolné vůle a se u něj projevovaly také naprosto jasné představy o tom, jakým směrem by rád nově ustanovenou společnost vedl.

Reith měl rovněž naprosto jasnou představu o podobě a přístupu k rozhlasovému vysílání. To pokládal za veřejnou službu a své stanovisko v pozici generálního ředitele nikdy nezměnil. Úspěšně čelil tlaku, který byl na něj vyvíjen jak z vládních míst, tak také z komerční oblasti. Nikdy se nenechal přesvědčit k tomu, aby BBC zařazovala do svého vysílání takzvanou lehčí zábavu, přístupnější širokým vrstvám britského obyvatelstva. Správnost tohoto rozhodnutí ze strany Reitha jen potvrzuje nárůst licencí, které uděloval poštovní úřad. V roce 1923 bylo uděleno sice jen osmdesát tisíc licencí, ale již o rok později vzrostl tento počet k jednomu milionu (Briggs, 1995, vlastní překlad). V té době mělo rádio dvacet rozhlasových vysílacích stanic a čtyři sta šedesát pět zaměstnanců (Bathgate, 2012, vlastní překlad). Tři roky nato, tj. v roce 1927 počet licencí atakoval neuvěřitelné dva miliony.

První kroky v historii BBC byly výrazně poznamenány nelehkou ekonomickou situací, jíž bylo Spojené království nuceno čelit. Celá řada Britů navíc nepřipisovala existenci nového média téměř žádný, nebo jen velmi omezený význam. Brzký konec

BBC tak predikovala značná část společnosti. Je nadmíru jasné, že právě tento negativní, či zcela apatický přístup ze strany veřejnosti se promítl do mnoha ekonomických problémů, kterým musela BBC v té době čelit.

Odpovědí na tuto neutěšenou situaci nejen v samotné BBC, ale i v celé společnosti bylo sestavení takzvané Crawfordovy komise, k němuž bylo přistoupeno v roce 1925. Crawfordova komise měla za úkol posoudit kvalitu a obsah celého programu a zhodnotit dosavadní zkušenost s rozhlasovým vysíláním a ověřit, jak reaguje veřejnost na přítomnost tohoto nového média. Mimo jiné se Crawfordova komise zabývala i budoucím směřováním rozhlasu, stejně jako případným prodloužením vládní licence. Současně se zamýšlela nad tím, jakou roli sehrává BBC v britském národním životě. Komise například zjistila, že mezi organizátory hudebních akcí panují obavy, že rádio časem zcela nahradí živé koncerty a lidé postupně přestanou jevit zájem o kulturní akce. K rukám komise se například dostávaly naprosto absurdní zprávy, které vyjadřovaly obavy, že hudební program, jenž zní z éteru, je natolik pestrý a bohatý, že v něm posluchač snadno najde zalíbení, což může případné zájemce o hraní na klavír zcela odradit od cvičení (Franklin, ed., 2001, vlastní překlad).

Před komisí předstoupil také sám Reith. Při této příležitosti znovu potvrdil, že na vysílání pohlíží jako na veřejnou službu, která by měla být centrálně řízená a zbavená veškerých ekonomických a politických tlaků. Tuto myšlenku s Reithem absolutně nesdílel Winston Churchill, jenž usiloval o to, aby se BBC podřídila vládě. V důsledku obav o to, aby BBC nepodlehla ekonomickému nátlaku, který na ni byl dlouhodobě vyvíjen, zcela zavrhovala jednu z možných variant, a sice že by se ústředním zdrojem financování BBC měl stát příjem plynoucí výhradně z reklam.

Současně i nadále ve společnosti přetrvávaly pochybnosti o tom, zdali lze BBC považovat za veskrze důvěryhodné a seriózní médium vzhledem k tomu, že zcela zásadním způsobem formuje a ovlivňuje veřejné mínění. Za to, že si BBC vydobyla vysoký kredit a u svých posluchačů se těšila skutečné autoritě, vděčí BBC především Reithovi. Reith byl totiž po celou dobu svého působení vnímán doslova jako vzor poctivosti, čestnosti a bezúhonnosti. Byl neochvějně přesvědčen, že úkolem média je nejen morálně zdokonalovat, ale i stmelovat národní komunitu (Kotrba, 2010, online).

Velkou zkouškou poctivosti a bezúhonnosti pro celou BBC byly události spojené s generální stávkou, která byla svolána na 4. května 1926. Přesněji řečeno, jednalo se

o největší vystoupení dělnictva od dob chartismu, jež mělo podpořit horníky v jejich sporech s vlastníky dolů, kteří usilovali o snížení jejich mzdy o třináct procent a zároveň i o navýšení pracovní doby ze sedmi na osm hodin. Do mohutné stávkové akce se zapojilo na pět milionů britských zaměstnanců z oblasti dopravy, stavebnictví atp. Násilná snaha o potlačení této stávkové akce ze strany policie zapříčinila boje mezi oběma stranami. Stávková akce byla odvolána až 19. května. Veškeré úsilí horníků zvrátit svou neutěšenou pracovní situaci bylo nakonec zmařeno (BBC, s.a., online, a, vlastní překlad). BBC při příležitosti této rozsáhlé stávkové akce obstála a prokázala své profesní kvality a těm, kteří v ní po celou dobu věřili, jen potvrdila, že dovede umně balancovat mezi snahou poskytnout veřejnosti objektivní informace na straně jedné a loajalitou vůči vládě na straně druhé.

S vydáním stanoviska tak již Crawfordova komise příliš neotálela a v úplnosti posvětila Reithovu představu. Řešení, s nímž před komisí Reith předstoupil, bylo následně doporučeno ke schválení také vládě. V roce 1927 pak Královna Reithův koncept stvrdila první Královskou chartou (Šebeš, Šimůnek, 2004).

Poté, co byli do konce roku 1926 vyplaceni jednotliví akcionáři, již dál nic nebránilo v tom, aby hned k 1. lednu 1927 mohla BBC transformovat ve veřejné a do značné míry nezávislé médium. BBC se tak zároveň stala průkopníkem konceptu nezávislého média na komerčních i státních zájmech (Fridrich, 2011, online). Byla a dodnes je vzorem pro všechna média, která usilují o objektivní zpravodajství a chtějí svému vysílání vtisknout vzdělávací a kulturní rozměr. Do jejího čela se dostal již mnohokrát skloňovaný John Reith, odpovědný radě guvernérů, nejvyššímu odpovědnému orgánu, který sestával z dvanácti guvernérů z řad významných osobností veřejného života. Jednotliví členové byli na doporučení vlády jmenováni monarchou.

Zdroj financování ve prospěch BBC zůstal i nadále nezměněn a plynul z koncesionářského poplatku. Také jeho výše zůstala tatáž, tj. deset šilinků, což je částka, která odpovídala padesáti pencím. Vybírán byl za účelem zvýšení příjmů pro produkci. Záměrem nebylo zvyšovat zisk akcionářů, což je idea, která v mnoha případech mylně přetrvává do dnešních dní (Chapman and Kinsey, eds., 2009, vlastní překlad). Zdaleka ale nebylo možné hovořit o nezávislosti BBC. Činnost BBC se totiž odvíjela od časově omezené platnosti licence, kterou udělovala vláda.

V úplných začátcích vysílal rozhlas během dne jen několik málo hodin. Nejčastěji pak z éteru zaznívala klasická hudba. BBC proto měla od počátku svého vzniku zásadní

vliv na britský hudební život. Jejím úkolem bylo seznamovat posluchače rozhlasového vysílání s dílem významných a uznávaných skladatelů dvacátého století, mezi jinými Bartóka, Stravinského, Schoenberga, Berga, Webera a dalších. Symfonický orchestr BBC, který vznikl v roce 1930, zase seznamoval posluchače s řadou nových hudebních děl, mezi jinými s dílem úspěšných hudebních skladatelek, jako je Elisabeth Maconchy, Elisabeth Lutyens či They Musgrave (Roma, 2006, vlastní překlad). Symfonický orchestr BBC objevil celou řadu vycházejících hvězd a u jeho dirigentského pultu se vystřídal nespočet uznávaných dirigentů. Jedním z nejzvučnějších jmen je jméno dirigenta Artura Toscaniniho. V této souvislosti BBC platila za vůbec největšího zadavatele orchestrální hudby. BBC jsou proto připisovány nemalé zásluhy za zvýšení obliby klasické hudby. Cenného poděkování za tuto do jisté míry osvětovou činnost na poli klasické hudby se BBC dočkala například ze strany anglického hudebního skladatele Edwarda Elgara. V posledních letech své hudební kariéry již sice příliš neskládal, přesto ještě stihnul načrtnout *Třetí symfonii*, určenou přímo pro BBC (Elgar, s.a., online, vlastní překlad). Snahy o nový závan inspirace v podobě zařazení americké hudby (hlavně původního černošského jazzu) do playlistu BBC se však ukázaly jako zcela liché. Tehdejšímu vedení BBC připadal černošský jazz jako nemístně vulgární a tudíž naprosto nevhodný pro zařazení do vysílání.

Své pevně dané a jistě nezastupitelné místo si ve vysílání BBC postupně získaly rozhlasové dramatizace divadelních her, které postupně obohatily také hry určené přímo pro rozhlas. Celá řada autorů považovala za výzvu a současně nelehký úkol používat při ztvárnění dramatického díla pouze zvuk a akustickou obraznost. 15. ledna roku 1924 odvysílala londýnská stanice Britského rozhlasu BBC první hru vůbec, která byla napsána speciálně pro rozhlas. Jednalo se o dramatickou hru s názvem *Nebezpečí* (angl. *Danger*) z autorské dílny Richarda Hughese, britského spisovatele, autora básní, povídek, románů a samozřejmě divadelních her (Štěrbová, 1995). Hra *Nebezpečí* v podobě fiktivní reportáže pojednává o třech hornících, kteří uvízli v zavalené šachtě uhelného dolu. Mezi sebou pak vedou debatu na věčné téma života a smrti. Hra *Nebezpečí* je považována za velmi výjimečné dílo, které zcela naplnilo rozhlasové možnosti a specifika. V reálu by se děj, který by měl být ztvárněn na jevišti divadla, musel odehrávat v úplné tmě, tu však v představivosti posluchače zajistí fakt, že děj pouze slyší a vizualizovat si jej může pouze ve svých představách. Pro ještě působivější

výsledný dojem byla již tak značně dramatická situace celé hry podpořena skutečně zajímavými zvukovými efekty. Zatímco například komediální show se přílišné popularitě netěšily, varieté si posluchači doslova zamilovali.

Při pohledu do jakéhokoliv bodu vysílání BBC se ukazuje, že v centru veškerého zájmu rozhlasového vysílání bylo hlavně vzdělávání. V roce 1924 začalo naučné vysílání. Již v roce 1939 nabízela BBC třicet devět vzdělávacích programů. Od tehdejšího vysílání, jež bylo koncipováno jako jakési přímé vyučování prostřednictvím rozhlasu, se však v průběhu času upustilo, neboť se ukázalo, že dětský posluchač není s to udržet nezbytnou pozornost po celou dobu vysílání vybraného programu (Koutek, 2004).

K celonárodnímu vysílání z Londýna postupně přibývaly i velmi populární regionální mutace, které se zabíraly specifickou problematikou, a sice mapováním aktuálního regionálního dění. Tuto změnu posluchači velmi vítali, ale již se jen neradi smiřovali s tím, že ne v každém bodě kraje je možné vysílání přijímat. Zvyšující se popularita vybraných pořadů se pochopitelně odrazila také v růstu divácké obliby i ve sledování aktivit, spojených právě s vysíláním BBC. Řeč je například o rozhlasovém magazínu *Radio Times*, jež se dokonce stal nejlépe prodávaným týdeníkem ve Velké Británii (Ponsford, 2013, online, vlastní překlad).

V neposlední řadě došlo také k nutné změně sídla BBC. Ta původní v oblasti Savoy Hill na pobřeží řeky Temže musela být v důsledku rychlého rozvoje BBC a již naprosto nevyhovujícím prostorám nahrazena (Briggs, 1995, vlastní překlad). Do té doby BBC hostil Institut elektrických inženýrů. Budova připomínala zatemnělou atmosféru pánských klubů, kde nemůže nikdy chybět whisky a soda. V zařízení tehdejší budovy nemohly chybět ani dlouhé závěsy. V roce 1924 z tohoto studia také vstoupil do vysílání hlas londýnského Big Benu, stejně tak jako i greenwichské pípnutí. Prvním britským panovníkem, jehož hlas mohli posluchači zaznamenat, byl Jiří V., král Spojeného království a britských dominií a až do roku 1910 také indický císař. Jeho hlas mohli diváci slyšet při příležitosti otevření Výstavy Britského impéria ve Wembley, jež velmi umně dokázala propojit zábavu, vzdělávání a podporu zahraničního obchodu. Oficiální průvodce představil hned tři důvody, proč se tato imperiální výstava vůbec konala. Jedním z nich byla snaha nalézt nové zdroje imperiální síly, dalším starat se o imperiální trh a tím posledním důvodem bylo, aby se navzájem mezi sebou lépe

poznaly jednotlivé rasy v impériu zastoupené. Wembley v průběhu let 1924–1925 se tak stalo největší imperiální výstavou ve Velké Británii (Mackenzie In Brown et al, 1999, vlastní překlad). Není divu, že projev Jiřího V. přilákal k amplionům na ulicích velké zástupy lidí. V roce 1932 se sídlem BBC stala speciálně pro tento účel vystavěná budova Broadcasting House na Portland Palace. V témže roce, konkrétně 19. prosince 1932, bylo také spuštěno pravidelné vysílání do zahraničí. Tato nová služba byla zahájena speciálním programem určeným pro Austrálii. Počínaje 25. prosincem 1932 začal být připravován program pro celé Britské impérium. *„V následujících letech vysílala do zahraničí pouze anglicky, zaměřovala se totiž jen na britské občany rozptýlené v koloniích po celém světě. Mezinárodní vývoj však nakonec přiměl Velkou Británii zahájit vysílání i v dalších jazycích“* (Koutek, 2014, s. 30).

Do kritického období před druhou světovou válkou tak BBC vstoupila jako dynamicky se rozvíjející a prosperující společnost.

3 ČESKOSLOVENSKÁ SEKCE BBC A JEJÍ HLAVNÍ PŘEDSTAVITELÉ

Vysílání BBC do nacisty okupované Evropy podléhalo dohledu tří britských vládních resortů, a sice Ministerstva informací, Ministerstva zahraničních věcí a Ministerstva pro vedení hospodářské války (Koutek, 2014). Za účelem zefektivnění britské válečné rozhlasové propagandy, zmírnění konfliktů a zavedení dohledu nad evropským vysíláním BBC byl na podzim roku 1941 zřízen zvláštní meziresortní orgán známý pod označením – *Political Warfare Executive* (dále již jen PWE), jemuž se slangově říkalo také „*Peewees*“ (Lockhart, 2004, vlastní překlad). Vznik tohoto orgánu rovněž významně přispěl ke zlepšení panující situace v evropském vysílání.

Nejvyšším orgánem PWE se stal výkonný výbor tří úředníků. Ředitelem tohoto výboru byl jmenován vzdělaný, distingovaný a velmi schopný britský novinář, spisovatel, diplomat, zpravodajec, velký přítel svobodného Československa a v neposlední řadě také tajný agent – Robert Bruce Hamilton Lockhart (Peroutka, 1995). V průběhu působení v pozici tajemníka britského velvyslanectví v Praze v letech 1919-1922 se Lockhart seznámil také s prezidentem Tomášem Garrigue Masarykem a ministrem zahraničních věcí Edvardem Benešem (Lockhart, 1932, online, vlastní překlad).

Rovněž i v poválečné době Lockhart pokračoval v aktivní spolupráci s československým vysíláním BBC, podporoval československý protikomunistický exil a svůj vliv využíval k tomu, aby pomáhal efektivně prosazovat zájmy Československé republiky. Je známo, že o funkci v rámci PWE Lockhart původně vůbec nestál, byť ji nakonec přece jen přijal. Provázely ho totiž obavy, že jejím přijetím se okamžitě stane pomyslným hromosvodem ministerských sporů. Pod taktovkou Lockharta PWE spravovalo veškeré záležitosti, které se nějakým způsobem vztahovaly k politické propagandě. Z této pozici mohlo PWE krom jiného kontrolovat a usměrňovat zahraniční vysílání BBC (Koutek, 2014).

Pro potřeby vysílání v českém a slovenském jazyce byla v rámci Evropských služeb BBC vytvořena takzvaná československá sekce BBC. Trochu paradoxně však byla vedena britským editorem. V roce 1940 bylo řízení československé sekce svěčeno Elizabeth Barkerové. Posléze se její funkci ujala historička Phyllis Autyová, která se

specializovala především na oblast střední Evropy a Balkánu (Koutek, 2014). Autyovou pak ve vedení československého oddělení nahradila známá novinářka a pražská dopisovatelka listu *The Observer* v době mnichovské krize – Shiela Grant-Duffová, jež v něm působila v letech 1941-1943 (Kocourek, ed., 2013). Po jejím odchodu se ve vedoucí funkci vystřídali ještě historik se specializací na české středověké dějiny – profesor Reginald Robert Betts a nakonec i Joan Froadicková (Hrdlička, In Kolektiv autorů pod vedením Evy Ješutové, 2003).

Koutek (2014) dodává, že Bettse ve funkci vystřídal ještě spisovatel Michael Roberts, který se již předtím editorsky podílel na polském vysílání. V srpnu roku 1944 se do pozice vedoucího editora dostal překladatel Vernon Duckworth-Barker, který v ní setrval až do roku 1948. Bylo dobrým zvykem, že BBC tuto pozici obsazovala především specialisty, kteří měli velmi dobré povědomí nejen o reáliích střední Evropy, ale specificky i o reáliích československých.

V rozhlasovém vysílání se částečně projevoval taktéž nepřímý vliv československého zahraničního odboje. Odtud získávala zprávy rovněž sama BBC. Zprávy povětšinou přibližovaly situaci v protektorátu Čechy a Morava za druhé světové války. V pozicích hlasatelů tehdy působili Čechoslováci, kteří byli v BBC v zaměstnaneckém poměru. *„Jako pracovníci rozhlasu podléhali svým britským nadřízeným, od nikoho jiného nemohli přebírat závazné instrukce. V prvním období bohužel pracovali jako hlasatelé i lidé, kteří neměli pro tuto práci potřebné vlohy ani zkušenosti. Postupně však mezi redaktory a hlasateli přibývali zkušení novináři a úroveň vysílání se tak začala zlepšovat“* (Koutek, 2014, s. 33). I přes prohlubování dovedností a zvyšování profesionality vysílání však nebylo možné přehlédnout přetrvávající špatnou češtinu, gramatické a stylistické chyby, nepřesně používanou vojenskou terminologii aj. Tyto jazykové nešvary a chyby však přetrvávaly dlouhodobě a nepodařilo se je eliminovat ani na konci války.

BBC v různých obdobích zaměstnávala celou řadu zkušených publicistů a komentátorů, kteří vedle BBC působili také v orgánech Prozatímního státního zřízení v Londýně. Jedním z nich byl i Josef Kosina, hlasatel BBC v Londýně, nepřetržitě od začátku druhé světové války (Žáček, 2004). V roce 1959, tj. dvacet let poté, co proběhlo vůbec první vysílání BBC v českém jazyce, na něj Kosina (In Mastník, 2001, online) vzpomínal těmito slovy:

„Právě v den, kdy vypukla válka, hovořil jsem s posledním náměstkem předsedy vlády Rudolfem Bechyněm, který žil v exilu v Londýně a který vyslovil názor, že by bylo vhodné, aby britská Labouristická strana vydala co nejdříve poselství československého lidu. Navštívil jsem poslance Greenwooda a společně jsme vypracovali krátké prohlášení, které jsem měl přečíst ve vysílání britského rozhlasu pro Evropu 6. září. S pochopitelným vzrušením jsem vstupoval do budovy rozhlasu na Langham Place. Rozhodl jsem se začít slovy 'volá Londýn'. Tato slova slyšely později miliony našich lidí denně a dosud uvádějí všechna vysílání Britského rozhlasu pro Československo.“

K dalším výrazným tvářím patřil také novinář, spisovatel a rozhlasový komentátor Jiří Hronek (vlastním jménem Jiří Langstein). V roce 1946 byl Hronek současně zástupcem šéfa rozhlasového odboru československé zahraniční vlády. V redakci pracovaly i mnohé další uznávané osobnosti, mezi jinými i bývalý šéfredaktor nezávislého deníku *Tribuna* a divadelní kritik v jednom – Josef Kodíček, Gustav Stern ze stejného listu, hudební kritička, historička a publicistka Anna Patzaková, Míša Papírník (vlastním jménem Přemysl Papírník), který se v roce 1939 stal prvním hlasatelem československé sekce BBC a dlouhá léta působil také jako vedoucí této redakce a vychoval několik generací prvotřídních žurnalistů (Nekola, 2014), a někteří další. Velmi osobitým představitelem byl i novinář Gustav Winter, jenž působil v pařížském Ústředním výboru (Šimsová, 2011), či ekonom, novinář a publicista Karel Kříž.

Neméně podstatnou roli sehrála rovněž mladá generace zastoupená kupříkladu českým exilovým básníkem Ivanem Jelínkem, který až do doby odchodu do penze v roce 1969 působil v pozici externího spolupracovníka české sekce BBC. Básník v něm byl ale živ neustále, což dokumentují také Kocourkova slova (In Matějka, 2010, online): *„Když člověk přišel do jeho kanceláře v BBC a Ivan Jelínek tam byl sám, většinou byl skloněn nad psacím strojem nebo nad knihou.“* Během druhé světové války v roce 1943 začal jako hlasatel a redaktor českého vysílání pracovat také básník Josef Lederer. Československý tým v BBC obohatil a rozšířil rovněž Ota Ornest (vlastním jménem Otto Ohrenstein), jenž v československé sekci zahraničního servisu BBC působil zprvu jako překladatel a hlasatel a později dokonce jako spoluautor a autor relací. Ve vysílání působil spolu s Pavlem Tigridem a Josefem Schwarzem – Červinkou, již pracovali jako rozhlasoví redaktoři a hlasatelé.

Československý program tehdy stavěl zejména na zpravodajství, které se ani příliš nesnažilo polemizovat s protektorátní propagandou. „*Nejosobitější a nejoblíbenější relací byly v té době střeční promluvy Jana Masaryka, které získaly své pravidelné místo v programu BBC v březnu 1940*“ (Koutek, 2014, s. 33). Promluvy Jana Masaryka, včetně té úplně poslední promluvy ze dne 12. dubna 1944, byly v Londýně v roce 1944 souhrnně publikovány pod názvem *Speaking to my country*. Vydání pak předmluvou doplnil ministr zahraničí Velké Británie Anthony Eden. Dílo se v roce 1946 dočkalo také českého vydání s názvem *Volá Londýn*, které končí prvním Masarykovým projevem poté, co se Masaryk v létě 1945 vrátil zpátky do Československa.

Zatímco pořady Masarykových kolegů stavěly především na překladech anglických textů, sám Masaryk usiloval spíše o rozvíjení autorského projevu, který tam, kde to bylo vhodné, doplňoval vtipnými i emotivními pasážemi.

Bohatým zdrojem rozhlasových projevů Jana Masaryka v rámci BBC je Archiv Českého rozhlasu, jenž obsahuje šest různých záznamů. Zvláštní kapitolu pak představují Masarykovy vánoční projevy (viz obrázek 4.1), v nichž Masaryk vyzdvihoval zejména křesťanský rozměr svátků. První z nich BBC odvysílala dne 22. prosince 1939.

Obr. 4: Jan Masaryk během vánočního projevu (r. 1941) odvysílaného z Londýna

Zdroj: ([fotografie]. Archivní a programové fondy Českého rozhlasu, In **SVOBODOVÁ, Lenka**. *At' jste kdekoli aneb o rozhlasových Vánocích podle Lenky Svobodové*. [online]. 26. 12. 2015 [2015-12-29]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/dvojka/dobravule/_zprava/1290677).

Po odchodu Masaryka do Spojených států amerických v červnu roku 1940 přebíral jeho střední program Prokop Drtina, jenž v éteru vystupoval pod přezdívkou „Pavel Svatý“ a vedle Masaryka se stal druhým představitelem exilu, který se prostřednictvím pravidelných projevů dostával k posluchačům po celou dobu trvání války. Byť se Pavel Svatý těšil mezi českými a slovenskými posluchači značné popularitě, v porovnání s nekonformním Masarykem jeho hovory ani zdaleka nedosahovaly stejné kvality a úspěchu.

A je-li již řeč o Janu Masarykovi, nelze rozhodně opomenout zmínit, že to byl právě on, kdo dne 8. září 1939 zahájil československé vysílání BBC. Tehdy pronesl tato působivá slova: *„Hodina odplaty nadešla. Meze trpělivosti západních demokracií byly dovršeny a boj o vyhlazení nacismu započal. Naším programem je svobodné Československo ve svobodné Evropě a pro tento cíl jsme ochotni obětovat vše... Při jménu, které nosím, vám zde prohlašuji, že tento boj vyhrájeme a pravda zvítězí. Jsem vás nesmírně vděčný, že jste se tak pečlivě postarali o hrob mého otce na lánském hřbitůvku. Naslouchejte každého dne londýnskému vysílání, které vám podá pravdivé a objektivní zprávy... Nazdar a na shledanou v Praze“* (Masaryk, In Archiv ČRo).

Další zástupci z řad exilových politiků se u mikrofonu objevovali jen velmi zřídka. Jejich rozhlasovému vystoupení pokaždé předcházelo jmenovité pozvání BBC. Obvyklým důvodem k tomu, aby exiloví politici, jmenovitě třeba Edvard Beneš či Hubert Ripka, vůbec v londýnském vysílání vystoupili, bylo motivováno snahou přednést důležitá prohlášení. Prezidentu Benešovi poskytl britský rozhlas prostor k tomu, aby se spojil s okupovanou vlastí. V ohledu na to, že Beneš nebyl příliš dobrým řečníkem, předstupoval před mikrofon jen ve zcela výjimečných případech a pro tlumočení oficiálních stanovisek a rozsáhlých vzkazů vždy přizval svého politického tajemníka Prokopa Drtinu.

„Náplň rozhlasových relací diktovaná vedením BBC mnohdy vůbec neodpovídala představám a vkusu českých a slovenských posluchačů. Československé vysílání BBC zpočátku vyvolávalo jistou nespokojenost domácího obyvatelstva. V depeších domácího odboje opakovaně zaznívala kritika na jeho adresu“ (Koutek, 2014, s. 33). Ke kritice vysílání se přidávali taktéž Čechoslováci žijící v Londýně. Vysílání se jim totiž jevilo být až příliš „anglické“. Trochu méně kriticky bylo nahlíženo jedině na autorské projevy Jana Masaryka.

Českým a slovenským posluchačům vadil především obsah a nepříliš vysoká kvalita některých hlasatelů, kteří měli jen pramalé zkušenosti s prací v rozhlasu, a nezdálo jim chybět také elementární talent. S lehkostí a nadsázkou sobě vlastní to vystihl například Prokop Drtina, když prohlásil, že „za normálních poměrů by se nikdo z nich asi nestal rozhlasovým hlasatelem a již tím je řečeno, že pro svůj úkol nebyli profesionálně predestinováni“ (Drtina, 1991, s. 538).

3.1 Počátky vládního vysílání z Londýna

Významným milníkem se v tomto ohledu stal 21. červenec roku 1940, kdy byla Velkou Británií uznána provizorní československá exilová vláda, a vytvořeno bylo prozatímní státní zřízení Československé republiky. Z korespondence, již vedl britský ministr zahraničních věcí, lord Edward Halifax s Benešem, přímo vyplynulo, že i když byla provizorní vláda Velkou Británií uznána, zdaleka to neznamena, že by tímto krokem uznala též právní kontinuitu první republiky a jejích hranic či nulitu mnichovské dohody. Beneš se však rozhodl tuto skutečnost raději zamlčet a ve své rozhlasové řeči k domovu stál na stanovisku právní kontinuity první republiky a jejích předmnichovských hranic. Mimo jiné tehdy prohlásil, že Čechoslováci „neuznali Mnichov, že Masarykova republika žije právně a politicky dále, že on sám právně nepřestal být prezidentem republiky, že právně a politicky neexistuje nic, co provedl nacismus po 15. březnu 1939, a že je neexistující a bezprávné všechno, k čemu byli Čechoslováci od září 1938 nezákonně a neústavně přinuceni“ (Krystlík, 2013, online). Na kontinuitě první republiky a na předmnichovských hranicích trval ve svých veřejných projevech také Hubert Ripka, v té době mluvčí vlády v exilu. Jinými slovy, československá exilová vláda se tehdy zcela vědomě rozhodla, že toto nepříjemné stanovisko Čechoslovákům zatají.

Ustanovení prozatímní československé vlády mělo také přímý dopad na organizaci rozhlasové propagandy. Při příležitosti vytvoření ministerstva zahraničních věcí byla současně reorganizována i informační služba. „Pod vedením Jaroslava Krause vznikl v tomto resortu zvláštní odbor, který se měl starat o veškerou vládní propagandu. Jeho součástí se stalo rozhlasové oddělení, které vedl Josef Korbel. V rámci ministerstva

spadala organizace propagandy do kompetence státního tajemníka Huberta Ripky“ (Koutek, 2014, s. 34). Podle Jiřího Hronka byl vznik tohoto oddělení bezprostředně vyvolán skutečností, že Britové po podmíněčném uznání československé vlády poskytli jen patnáct minut vysílacího času, který československá vládní místa využívala ke komentářům (Hrdlička, In Kolektiv autorů pod vedením Evy Ješutové, 2003). Obecně ale ani po oficiálním uznání československé vlády v Londýně, k němuž došlo dne 18. července 1941, k dalšímu rozšíření vládního vysílání nedošlo. Změnou k lepšímu ale jistě bylo uvolnění kontroly vysílání (Koutek, 2004).

Josefu Korbelovi, který v Londýně organizoval rozhlasové vysílání BBC do okupovaného Československa (Pacner, 2013), v prvním období, tj. až do listopadu 1941 pomáhala s vedením oddělení jedna jediná úřednice, a sice Eva Outratová. Dalším pracovníkem se až v roce 1941 stal Jiří Hronek. Postupně se přidávali další a další stálí pracovníci, například Josef Kodíček, který do rozhlasového oddělení exilového ministerstva přešel z československé sekce BBC spolu s Otou Ornestem. Výraznou proměnou však rozhlasová redakce prošla až v pozdějších letech války, kdy řady spolupracovníků rozšířili také komunisté Bohuslav Laštovička, Vavro Hajdů a Fridrich Biheller. Pro účely slovenského vysílání byl přijat slovenský pracovník Haasz-Kysucký. Prostor v rozhlasovém vysílání byl poskytnut rovněž vojákům první československé brigády ve Velké Británii, kteří založili dokonce svou vlastní redakci. Patřil k nim třeba Jiří Mucha, Ivan Jelínek, Lubor Zink, Jaroslav Brož, Josef Josten a někteří další. Společně vytvořili také významné souborné dílo britského exilu v podobě sborníku nazvaného *Z lyriky války*, který obsahoval básně vyjadřující smutek po domově, svobodě atp. (Jareš, 2007).

Struktura rozhlasového oddělení se ustálila až s příchodem roku 1942 a s počtem šesti redaktorů, kteří spolupracovali na správcování projevů pro československé vládní vysílání. Současně bylo využíváno externí spolupráci s osmi až deseti dalšími externisty. V srpnu 1942 nastoupila do rozhlasového oddělení bez jakékoliv předchozí profesionální praxe hlasatelka Růžena Hájková, jež ale nakonec prokázala vysoké hlasatelské kvality, odbornou připravenost, improvizaci dovednosti atd. Ve vztahu k redakci byla rovněž externistkou a současně jedinou hlasatelkou, která hovořila slovensky. „*Brzy se nepochybně osvědčila, protože po roce působení (od dubna 1943 až*

do května 1945) byla angažována jako slovenská hlasatelka českého vládního vysílání BBC v Londýně“ (Hubička, 2015, s. 59).

V čele druhého oddělení rozhlasového vysílání Ministerstva zahraničních věcí setrvala po celé období války tatáž osobnost v podobě Josefa Korbela. Jeho zástupcem se stal Jiří Hronek. Samý začátek roku 1944 se však nesel ve znamení zvažování personální změny, k jejíž realizaci ale nakonec nikdy nedošlo. Josef Korbel měl být totiž ve funkci nahrazen Josefem Hejretem, československým diplomatem a velvyslancem, jenž v roce 1942 působil na pozici šéfredaktora *Čechoslováka*. Jednalo se o hlavní periodikum československého odboje za druhé světové války, jež vycházelo v Londýně. Zatímco ještě na samém počátku to byl výhradně emigrantský časopis, později se z něj stal také oficiální orgán exilové vlády.

„Posílené postavení československého zahraničního odboje ve Velké Británii se projeví přímo v rozhlasovém vysílání. Dne 28. července 1940 použila BBC poprvé při zahájení vysílání mezi hymnami Spojenců i československou státní hymnu. Prozatímní československá vláda získala od 11. srpna 1940 možnost produkovat každý den patnáct minut svého vlastního rozhlasového vysílání“ (Koutek, 2014, s. 34). Tímto krokem získalo nově vzniklé oddělení rozhlasové propagandy možnost zajišťovat pravidelný patnáctiminutový vysílací blok v rámci českého vysílání BBC, jemuž byl přisouzen přílehlavý název – *Hovory s domovem* a vysílaný byl na krátkých vlnách. Čas vysílání byl určen v rozmezí od 18:15 hod do 18:30 hod. Připočte-li se k tomuto času protektorátní hodina navíc, v tom případě se vysílalo vždy v 19:15 hod.

16. února 1941, kdy došlo ze strany BBC k dalšímu rozšíření vládního vysílání, se kromě toho, že bylo nově zavedeno noční komentované zpravodajství vysílané v 0.15 hod, posunul i samotný pořad *Hovory s domovem*. Aby se stal přístupný širšímu okruhu posluchačů, byl na jejich urgentní žádost posunut o jednu hodinu a začínal tak až v 18.45 hod. Těžiště tohoto pořadu spočívalo vždy v přednášce na nějaké konkrétní téma. Poslední den v týdnu se pak přednáška dotýkala vždy nějaké specifické sociální otázky atp. (Koutek, 2014). Vzhledem k přetrvávající velmi krátké době vysílání ve slovenštině bylo v červnu 1944 také rozhodnuto o zařazení slovenských přednášek v délce okolo pěti minut.

Není bez zajímavosti, že blok musel být před vysíláním přeložen do anglického jazyka a následně podroben schvalování ze strany britské vojenské cenzury. Úkol

zpracovávat anglické překlady pro cenzurní potřeby setrval v platnosti až do konce války.

„V roce 1940 vysílala BBC česky a slovensky každý den v 6:00 hod a v 16:30 hod zprávy, od 16:45 hod komentáře a přednášky a od 21:30 hod opět zprávy. Od února 1941 byla přidána ještě další relace ve 23:15 hod“ (Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 212).³

Pravidelně v pátek navíc běžela čtvrt hodinka vojenského vysílání, která měla posluchačům zajistit lepší přehled o tom, co se aktuálně odehrává na bojištích. Podklady a odborné komentáře o vojenském vývoji do tohoto programu připravoval plukovník František Moravec, jenž stál v čele II. (zpravodajského) odboru Ministerstva národní obrany. Svůj prostor v nedělním vysílání získal i dělnický program, který zajišťovali sociální demokraté Josef Bělina, Josef Kosina, Jiří Stolz a státní tajemník ministerstva sociální péče Ján Bečko (Koutek, 2014). Působnost československých vojáků však londýnským vysíláním zdaleka nekončila. Méně významná a v některých případech jen dočasně fungující střediska působila také na Blízkém východě, tj. v Káhiře, Bejrútu a Jeruzalému.

3.2 Vybrané osobnosti rozhlasové historie

Při příležitosti každodenního vládního pořadu – takzvaných *Hovorů s domovem* se před mikrofonem vystřídali prakticky všichni političtí představitelé československého exilu. Řadě exilových zástupců právě tento pořad umožnil, aby si na vlastní kůži vyzkoušeli roli rozhlasového řečníka. Jan Masaryk spolu s Prokopem Drtinou, Hubertem Ripkou či Jaroslavem Stránský – ti všichni dodávali českému lidu naději, kterou udupávaly každodenně v protektorátním rozhlase zveřejňované seznamy těch, jejichž život byl předčasně ukončen popravou.

„Mezi komentátory se tak po Masarykovi, Benešovi, Drtinovi a Ripkovi zařadili například národní socialisté Jaroslav Stránský a Vladimír Klecanda (pod pseudonymem

---

³ V některých publikacích není přesně určeno, zdali se jednalo o britský, či o protektorátní čas. Zpravidla ale byl využíván čas britský pro účely čtenářů a možných posluchačů, kteří tehdy pobývali ve Velké Británii. V opačném případě byla ke konkrétnímu vysílacímu času ještě připočtena takzvaná „protektorátní“ hodina navíc.

Vladimír Kalvoda), lidovec Jan Šrámek, sociální demokraté Jaromír Nečas a František Němec či agrárník Ladislav Feierabend“ (Koutek, 2014, s. 35). V pozici komentátora pro Slovensko se vystřídaly osobnosti, jakými byli Pavol Macháček, Juraj Slávik, Ján Lichner, Ján Čaplovič a další. Prostor v éteru získali také generálové Sergěj Ingr a Rudolf Viest. Další významnou osobností byl i František Langer, který v meziválečném období patřil vedle Karla Čapka k nejvýznamnějším českým dramatikům.

Představitelé exilové politické reprezentace měli o vystupování v londýnském rozhlasu dlouhodobě enormní zájem, což bylo dáno především jejich snahou získat uznání v domácím prostředí a současně si tak zajistit jistý příjem. V roce 1940 totiž BBC vyplácela honorář ve výši jedné libry za každou započatou odvysílanou minutu (Koutek, 2014), což se již rok nato stalo předmětem otevřené kritiky zveřejněné dokonce i v deníku československé armády – *Naše noviny* (1940-1945), který vydávalo londýnské Ministerstvo obrany. Dlouhodobé spory a dohady o to, zdali je vyplácení honorářů (a)morální, nakonec vyústily v jejich úplné zrušení, k němuž došlo v srpnu roku 1942. Kromě výše honorářů se také opakovaně přetřásalo, zdali mají všichni exiloví politici stejnou možnost dostatečně využívat vysílací prostor atd.

I přes nepopiratelné překážky, s nimiž si musel londýnský rozhlas v průběhu let poradit, lze zkonstatovat, že se v průběhu své činnosti zdárně rozvíjel, zvyšoval odborné kvality a úspěšně plnil své povinnosti. Jednou z velkých zkoušek bylo například bombardování Londýna. Z centrály BBC, kterou byl takzvaný *Broadcasting House* neboli Vysílací dům na Portland Palace, se totiž musela československá sekce přemístit do vysílací stanice Maida Vale v západním Londýně. Stalo se tak poté, co byla 8. prosince 1940 po náletu Luftwafe poškozena hlavní budova rozhlasu, nad kterou vybuchla zápalná bomba a zapříčinila následný požár budovy. Také rok 1941 se nesl ve znamení změn vysílacího stanoviště a československá redakce BBC se přestěhovala do ikonického rozhlasového sídla zvaného *Bush House*, které ve 20. letech navrhl americký architekt Harvey Wiley Corbett a věnoval jej „*přátelství anglicky mluvících národů*“ (BBC, s.a., online,b, vlastní překlad).

3.3 Zákaz poslechu zahraničního rozhlasu – smutná kapitola v dějinách rozhlasu

Vzhledem k tomu, že byl poslech zahraničního rozhlasu v celé Německé říši přísně zakázán, vystavovali se domácí posluchači při poslechu vysílání nepovolených zahraničních rozhlasových stanic obrovskému riziku. Ani s tímto vědomím se však posluchači od ladění stanic odradit stejně nenechali. Nacisté se proto všemi dostupnými prostředky snažili českému obyvatelstvu příjem zahraničního vysílání znemožnit a absolutně jim zakázat jak poslech neutrálních, tak také spojeneckých zemí. Zvažovali tak například možnost rušení zahraničního vysílání formou blokování radiopřijímačů na určitou vlnu nebo třeba prostřednictvím rušiček.

Na podzim roku 1939 proto nacisté například zvažovali, že přistoupí k plošnému zabavování veškerých rozhlasových přijímačů s krátkými vlnami. Oficiálně zmocněno bylo k tomuto počínu gestapo od 30. září 1941 a v některých obcích skutečně začalo přijímače zabavovat. Již v říjnu se v protektorátním tisku objevila zpráva, že *„kvůli nezodpovědným jedincům, kteří zákaz porušovali, byly pro výstrahu odebrány rozhlasové přístroje veškerému obyvatelstvu v Lysé nad Labem, Čelákovících, Heřmanově Městci, Litomyšli a Úvalech“* (Koutek, 2014, s. 37). Ony zabavené přijímače se však po jistém čase opět vrátily svým majitelům. Důvod, proč tomu tak bylo, je přitom zcela prozaický. Bez rozhlasového přijímače totiž byla naprosto vyloučena možnost poslechu protektorátního a říšského rozhlasu.

Říšský ministr pro osvětu a propagandu a současně jeden z nejvyšších nacistických představitelů, Joseph Goebbels (In Fronta, 2010, online), jenž usiloval o rychlé ovládnutí nejvlivnějšího média a tím získání možnosti podle potřeby ovlivňovat a indoktrinovat miliony posluchačů, si v této souvislosti v listopadu roku 1939 poznamenal do svého deníku následující slova: *„Hlavní důvod nepokojů Čechů můžeme vidět v zahraničním rozhlasovém vysílání. Pokud to bude nutné, budeme muset zabavit rozhlasové přijímače.“*

Obr. 5: Nařízení o mimořádných opatřeních v oblasti rozhlasového vysílání (Večerní České Slovo 2. 9. 1939)

Zdroj: ([fotografie]. *Fronta.cz*. Trest smrti za poslech zahraničního rozhlasu. [online]. 25. 7. 2010. [cit. 2016-02-01]. Dostupné z: <http://www.fronta.cz/dotaz/trest-smrti-za-poslech-ciziho-rozhlasu>.

V den zahájení války, tj. 1. září 1939 Ministerská rada pro obranu Říše v Berlíně vydala nařízení o mimořádných opatřeních v oblasti rozhlasového vysílání (něm. *Verordnung über außerordentliche Rundfunkmaßnahmen*) (Hořák, Jelínek, eds., 2006), která s okamžitou platností zakazovala „úmyslný poslech zahraničních vysílačů“ (Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 213) na straně jedné a rozšiřování zpráv vysílaných na nepřátelských stanicích na straně druhé (viz obrázek 4.2). Takto „zneužitý“ radiopřijímač byl jeho majiteli bezodkladně zabaven.

„Pro poslech zahraničních vysílačů byl vymezen trest ve formě vězení či káznice a odnětí přijímacího zařízení, za šíření zpráv však mohl být občan potrestán až trestem smrti. Na každém rozhlasovém přijímači musela viset cedulka se slovy připomínajícími zákaz a trestnost poslechu zahraničních stanic (pozn. autorky: viz obrázek 4.3)“ (Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 213).

Obr. 6: Oranžová protektorátní visačka na rozhlasový přijímač

Zdroj: ([fotografie]. **Fronta.cz**. *Trest smrti za poslech zahraničního rozhlasu*. [online]. 25. 7. 2010. [cit. 2016-02-01]. Dostupné z: <http://www.fronta.cz/dotaz/trest-smrti-za-poslech-ciziho-rozhlasu>.

V březnu 1943 byla dokonce příslušnými okresními nebo policejními úřady vydána úřední vyhláška, která měla s konečnou platností poslech zahraničního rozhlasu znemožnit úplně. Obyvatelé protektorátu byli povinováni si ze svého rozhlasového přijímače nechat odbornou firmou odstranit zařízení pro příjem krátkých vln⁴ umožňujících poslech zahraničních stanic, případně si nechat odpovídající zařízení zcela vypnout. Potvrzení o této technické úpravě, které jim bylo pověřenou firmou vystaveno, pak museli být s to kdykoliv na požádání předložit. Příjem středních a dlouhých rozhlasových vln byl i nadále povolen. V opačném případě totiž za nesplnění této povinnosti hrozily velmi přísné tresty. Za předpokladu, že se člověk i přes přísný zákaz rozhodl si krátkovlnné přijímací zařízení ponechat v původní, neupravené podobě, odsoudil se téměř s jistotou minimálně k pěti letům káznice. Opakované nainstalování takového aparátu pak bylo trestáno přinejmenším deseti lety káznice.

Neříká se ale nadarmo, že český člověk je doslova mistrem improvizace, je šikovný a umí si poradit i v případech, kdy jsou západní civilizace s rozumem v koncích. Čeští radioamatéři totiž toto zmiňované nařízení dokázali jistým způsobem obejít. Podařilo se

⁴ Přijímače, které umožňovaly pouze příjem krátkých vln, byly jejich majitelům automaticky odebírány. Jejich majitelům ale byla poskytnuta přiměřená náhrada (Koutek, 2014).

jim vytvořit malý domácí vynález zvaný „čerčilka“ (popřípadě „churchillka“), tj. cívku pojmenovanou podle za války velmi oblíbeného britského premiéra Winstona Churchilla. Název tohoto vskutku geniálního vynálezu současně poukazoval na důvod vzniku, kdy jediným sledovaným záměrem bylo zajistit si možnost poslouchat londýnské vysílání (Koutek, 2014). „Čerčilka“ se vždy umně vsunula vzadu do rádia a s její pomocí pak bylo možné v přijímači nahradit odstraněné krátké vlny.

Cívka se zapojovala pouze na příslušné vysílání a po skončení poslechu ji bylo nutné vyjmout a uchovat na bezpečném místě (Ješ, 1997). Koneckonců vzpomínky pamětníků mluví za vše: „*Nemít na přijímači kartičku bylo taky trestné, a tak ji tam otec pro jistotu měl pořád, i když obrátil přijímač vzhůru nohama, aby do něj vložil nebo z něj vyndal čerčilku*“ (Čapek, Levy, 2001, s. 30). Z doby protektorátu se tak dochovala i populární slovní hříčka v podobě slovního spojení – „*Poslouchám kroměříš.*“, což tehdy pochopitelně znamenalo zahraniční rozhlas: neboli „*Poslouchám něco jiného kromě říše.*“ (Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 214).

V osudových letech druhé světové války bylo neméně nebezpečnou, leč vcelku běžnou součástí života protektorátu také oblíbené noční vysedávání u přijímačů a ladění známých znělek BBC, které vyplňovaly přestávky mezi rozhlasovými relacemi. Mezi ty nejznámější patřila například znělka zachycující charakteristické údery londýnského Big Benu, případně čtyř mocných tónů (tři krátkých a jednoho dlouhého) Beethovenovy Symfonie č. 5 c moll op. Neboli „Osudové“, které v Morseově abecedě tvořily podobu písmene „V“ jako Vítězství⁵ atp. Druhá jmenovaná znělka v podobě čtyř úderů na buben měla posluchačům v Evropě neustále připomínat, že vítězství nad Německem i přes všechny útrapy nakonec stejně přijde (Koutek, 2014).

Projednávání „rozhlasových deliktů“ zaměřených proti Říši měly v kompetenci zvláštní soudy, tj. mimořádné trestní soudy. Ty byly zpravidla velmi přísné a aktivity spojené s poslechem zahraničního rozhlasu nezřídka posuzovaly rovněž jako velezradu či sabotáž, za niž hrozil trest smrti (Koutek, 2014). V roce 1940 bylo na území Protektorátu Čechy a Morava zřízeno 5 zvláštních soudů. Ty vznikaly při německém zemském soudu v Brně a v Praze. Samotné řízení před zvláštním soudem by však nemohlo nikdy proběhnout bez součinnosti bezpečnostní a pořádkové policie. Tyto složky totiž vedly takzvané vyhledávací řízení a zatýkaly podezřelé (Moravčík, 1993).

---

⁵ Slogan „V for Victory“ si vzala za svůj také celá řada partyzánských hnutí rozšířených po celé Evropě, pro které vysílání BBC představovalo nemalou oporu (Bathgate, 2012, vlastní překlad).

„Jen mezi popravenými ve věznici na Pankráci je od dubna 1943 do konce války zdokumentováno 23 osob odsouzených k smrti za 'rozhlasové zločiny'. Celkově lze počet obyvatel Protektorátu popravených kvůli poslechu cizího rozhlasu a šíření jeho zpráv odhadovat na několik desítek. Řada dalších byla odsouzena k mnohaletým trestům káznice“ (Koutek, 2014, s. 36).

3.4 Osobnosti svázané s londýnským rozhlasem a dění s nimi spojené

Hubert Ripka (1895–1958)

– politik, novinář, ministr několika vlád a významná osobnost českého poúnorového exilu

Poté, co byl Hubert Ripka v červenci 1921 promován doktorem filosofie, již zastával post na ministerstvu národní obrany v tiskovém odboru. Postupem času se stal vedoucím ministerského archivu a knihovny. Kariéra úředníka se však Ripkovi jako mimořádně lákavá nejevila nikdy a proto dal mnohem raději přednost dráze aktivního novináře a od roku 1917 tak byl plně žurnalisticky činný (Jindra, 2009).

Od roku 1925 působil jako parlamentní zpravodaj v legionářském deníku *Národní osvobození*. V letech 1930-1938 působil jako zahraničněpolitický redaktor a komentátor *Lidových novin*, kde také dosáhl vrcholu své žurnalistické kariéry. Ripka průběhem své kariéry rovněž dokazoval, že právě noviny platí zpravidla za velmi dobrý odrazový můstek k politické kariéře. Od poloviny 30. let působil v Československé straně národně socialistické a v letech 1941-1945 byl státním ministrem na československém exilovém Ministerstvu zahraničních věcí v Londýně (Kuklík, Němeček, 2010). Spolu s Jaroslavem Stránským patřil Ripka k nejvýznamnějším exilovým představitelům národních socialistů působících v Londýně. Oba byli současně členy československé zahraniční vlády ustavené Edvardem Benešem (Kocian, In Harna, 1995). V letech 1945–1948 byl členem předsednictva Československé strany národně sociální a poslancem. Ve vládě působil ve funkci ministra zahraničního obchodu. Roku 1948 uprchl do exilu, v letech 1949–1955 přednášel ve Spojených státech amerických mezinárodní politiku a soudobé dějiny. Od roku 1955 žil ve Velké Británii (Koutek,

2014). V exilu v Paříži zastával post zástupce Rady svobodného Československa. Byl autorem celé řady knih a studií.

V reakci na rozšíření československého rozhlasu od 10. listopadu 1940 to byl právě Hubert Ripka, kdo se rozhodl zřídit takzvaný Poradní rozhlasový sbor, „*aby v oboru rozhlasu posudkem, radou a podnětem podporoval práci informačního odboru ministerstva zahraničních věcí*“ (Československý poradní rozhlasový sbor, 1940, In Koutek, 2014, s. 38). Zahajovací schůze poradního sboru byla svolána na druhý prosincový den v roce 1940. Jeho prvním předsedou byl ustanoven Jaroslav Stránský. O rok později na jeho místo nastoupil Prokop Drtina, neboť Stránský byl v exilové vládě jmenován ministrem spravedlnosti. Místopředsedou byl jmenován Pavol Macháček. V době, kdy se chod činnosti sboru takřikajíc ustálil, sestával ze zhruba tři desítek členů.

Ve sboru se angažovali politici různé politické příslušnosti po boku novinářů, rozhlasových redaktorů, představitelů armády atp. Ve funkci zůstávali vždy po dobu jednoho roku a pravidelně každý měsíc docházeli na schůze, kterých se kromě Huberta Ripky účastnil také sám Jan Masaryk (Kocourek, 2013). Již po prvním roce působnosti se ukázalo, že poskytnuté podněty ze strany tohoto sboru napomohly k celé řadě dílčích zlepšení v rámci vysílání. „*Poradní rozhlasový sbor podroboval vysílání často velmi ostré kritice, v debatách se tak průběžně vyjasňovala linie exilové propagandy. V těchto polemikách byl výrazně slyšet oponentní hlas komunistů*“ (Koutek, 2014, s. 38)

Josef Korbelt, vlastním jménem Körbel (1909–1977)

– učitel, politik, diplomat londýnské exilové vlády Edvarda Beneše, politolog, pedagog a otec Madeleine Albrightové, ministryně zahraničních věcí Spojených států amerických ve vládě Billa Clintona

V roce 1934 vykonával Korbelt funkci pracovníka tiskového odboru na Ministerstvu zahraničních věcí. V letech 1936–1939 byl tiskovým atašé v Bělehradě. Poté, co republiku obsadilo Německo, zamířil po boku své rodiny směr Anglie, kde pracoval pro české vysílání BBC a aktivně tak mohl ovlivňovat vysílání do Československa.

Po válce si opět našel cestu do diplomatických služeb a v roce 1948 se usadil ve Spojených státech amerických, kde také získal azyl. Časem začal dokonce vyučovat

politické vědy na vlivné Denverské univerzitě, kde setrval až do konce svého života (Dejmek, 2013). Korbel se stal rovněž zakladatelem a děkanem školy mezinárodních studií, která i dnes nese jeho jméno. V roce 2000 byla navíc ustavena cena Josefa Korbela za zásluhy v humanitární oblasti. I když Korbel v důsledku světových dějinných událostí dvakrát přišel o svou vlast, nikdy nepřišel o svou víru. Stále zachovával věrnost a oddanost demokracii a nikdy nepřestával aktivně pracovat na lepším a spravedlivějším uspořádání světa. Stejně jako Hubert Ripka i Josef Korbel po sobě zanechal značné množství oceňovaných knih a studií.

Prokop Drtina (1900–1980)

– politik, právník, syn českého filozofa, univerzitního profesora a politika Františka Drtiny

Po okupaci byl Prokop Drtina jedním ze zakladatelů poslední nekomunistické odbojové organizace nazvané *Politické ústředí*, jež byla považována za pokračování předmnichovské *Pětky* a jež měla být jednotícím vedoucím orgánem nekomunistických odbojových organizací (Malá et al, 1975). V prosinci 1939 Drtina uprchl do exilu. V rozmezí let 1940–1945 byl politickým referentem prezidentské kanceláře v Londýně. Do této funkce byl jmenován Benešem a stal se tak referentem prezidenta ve všech věcech týkajících se Státní rady. „*V rámci této funkce se Drtina pravidelně účastnil zasedání zmíněného exilového orgánu, aby zajistil informovanost prezidenta o jeho jednáních a vzájemný politický styk mezi Benešem a Státní radou*“ (Koutek, 2007, s. 198). V letech 1942–1945 byl místopředsedou Právní rady a v roce 1941 stanul v čele Poradního rozhlasového sboru.

V letech 1948–1953 byl držen ve vazbě, následně měl být za přípravu protikomunistického puče odsouzen v utajeném procesu k patnácti letům vězení. Přípravu procesu však všemi možnými způsoby komplikoval a bojkotoval. Nejenže průběžně pozměňoval své výpovědi, ale choval se jako duševně chorý, případně držel drastickou protestní hladovku. Prezidentská amnestie mu však nakonec opět otevřela cestu na svobodu (Koutek, 2014). Relativního klidu si však příliš dlouho neužil a již v roce 1975 byl znovu odsouzen za zločin úkladů o republiku (Koutek, 2014). V sedmdesátých letech se zapojil též do ilegální výroby knih – samizdatů

rozmnžovaných na psacích strojích. Poté, co mu Václav Havel předložil k nastudování text Charty 77, Drtina toto prohlášení hrstky intelektuálů vydané 1. ledna 1977 podepsal, čímž se pochopitelně vystavil opakovaným výsledkům ze strany Státní bezpečnosti (Pacner, 2014). Patrně nejvýraznějším dílem v zástupu jeho publikací jsou paměti s názvem *Československo můj osud*, které jsou takřka povinnou četbou každého, kdo projevuje zájem o nejnovější dějiny své vlastní země. Kniha mapuje zlomové okamžiky československých dějin a popisuje události, jichž se Drtina sám aktivně zúčastnil (Cebe, 2015).

Josef Kosina, vl. jm. Kalina (1905–1977)

– novinář a odborový pracovník

Josef Kosina byl mezinárodním zástupcem československé sociální demokracie. Byl to právě on, kdo 3. září roku 1939, kdy Británie vyhlásila válku Německu, přečetl na BBC prohlášení opozičních labouristů v češtině. *„Neklesejte na mysli, vydrzte novou vlnu násilí a zůstaňte věrni odkazu velkého Tomáše Masaryka. Neopouštějte prapor, který v naší svobodné zemi vztýčil prezident Eduard Beneš se svými spolupracovníky. Hodina vašeho osvobození se blíží. Vaše tragédie otevřela světu oči a svět je povinen napravit křivdu, která se vám stana. Anglická Labouristická strana přijala zásadu obnovení Československa a svobody československého státu“* (BBC, s.a., online,c). Současně Kosina působil také jako redaktor několika odborářských časopisů. V roce 1939 odešel do exilu a stal se hlasatelem a posléze redaktorem československé sekce BBC v Londýně, kde pak nepřetržitě působil až do počátku 70. let. Byl však zaměstnancem BBC, nikoliv zástupcem exilové vlády. V pozici redaktora se podílel například na tvorbě týdenního dělnického a průmyslového programu.

Josef Kodíček (1892–1954)

– novinář, umělecký kritik, dramatik, scenárista a divadelní, filmový a rozhlasový režisér

Od roku 1919 se tento pražský rodák a příslušník čapkovské generace věnoval kulturní publicistice. Ve 30. letech své články zveřejňoval v řadě novin a časopisů.

Mezi jinými přispíval do *Přítomnosti*, *Lidových novin*, *Českého slova* atd. (Koutek, 2014). Do londýnského exilu odešel v roce 1938 a již v následujícím roce pracoval jako redaktor československé sekce BBC. V letech 1943–1945 působil v rozhlasovém oddělení exilového Ministerstva zahraničních věcí. Zpět do vlasti se Kodíček nevrátil ani po skončení války. Jako své profesní působiště pak zvolil Rádio Svobodná Evropa v Mnichově (Koutek, 2014).

4 NOVODOBÁ HISTORIE BBC PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE AŽ DO DNEŠNÍCH DNÍ

4.1 Obnova mladého televizního média po válce

Za druhé světové války, kdy měl svět docela jiné starosti, přerušila televize zcela své vysílání. Rozhlasová stanice BBC však i přes částečnou cenzuru nadále vysílala do všech států. Během tohoto období si také BBC vydobyla ve společnosti poměrně značnou prestiž a uznání. Komentáře odvysílané v němčině se zcela shodovaly s těmi, které byly vysílány v angličtině. Velmi vysokou laťku si v tomto ohledu zachovala BBC koneckonců až do dnešních dní. Doposud v tomto ohledu klade velký důraz na přesnost, korektnost a komplexitu jednotlivých komentářů atp.

Obnova mladého televizního média po válce, k níž došlo v průběhu roku 1946, byla velmi kvapná a setkala se s řadou velmi pozitivních ohlasů též ze strany veřejnosti. Vlnu nadšení a množství zbrusu nových příznivců přineslo BBC zejména odvysílání svatby princezny Alžběty s vévodou z Edinburghu, která proběhla dne 20. listopadu roku 1947, a následně také přímý přenos její korunovace v roce 1953, jež byla velmi pompézním obřadem, který oslavovali lidé napříč celým světem (Newton, 2011, vlastní překlad). Televizní signál v té době pokrýval přibližně tři čtvrtiny populace a téměř každá domácnost v Británii vlastnila černobíle vysílající televizor, na němž bylo možné sledovat oba tehdy vysílající kanály BBC.

V roce 1946 přibyl další, třetí kanál (v angličtině shodně pojmenovaný jako *Third Programme*). Divákům zprostředkoval především koncerty vážné hudby a vysílání dalších kulturních pořadů. Pro lepší možnost představy o rozdílnosti vysílacích časů v televizi a rádiu je nutno uvést, že zatímco se v roce 1950 týdně odvysílalo dvě stě šedesát rozhlasových hodin, televizních hodin se odvysílalo jen třicet.

V září roku 1955 BBC získala konkurenta v podobě nového televizního kanálu ITV (angl. *Independent Television*), čímž BBC definitivně ztratila svůj vysílací monopol. ITV v čase svého vzniku představovala vůbec první komerční televizní stanici v Evropě (Šebeš, Šimůnek, 2004). V té době mělo k televizi přístup již více než devadesát procent populace a BBC musela vytvářet a volit ty správné strategie a taktiky, aby nepřišla o své

diváky a posluchače. Již v roce 1957 například podíl posluchačů rádia výrazně poklesl a dosahoval výše jen necelých třiceti procent. K nástupu komerční televize tak mohla BBC přistupovat buď jako k totální prohře a ztrátě, nebo jako k žádoucímu konkurenčnímu povzbuzení. BBC samozřejmě zvolila tu druhou variantu.

Snahu zvrátit tento pro jednu z nejprestižnějších stanic na světě neutěšený vývoj projevoval především tehdejší generální ředitel Sir Ian Jacob (v letech 1952-1960), na jehož práci posléze navázal i Sir Hugh Carleton Green, bratr slavného spisovatele Grahama Greena (Potter, 2012, vlastní překlad). Oba museli usilovně pracovat na tom, aby v maximální možné míře zmobilizovali skrytý potenciál svých zaměstnanců a aby dokázali oživit a tak i proměnit skomírající korporaci. Veřejná televize proto musela sestavit natolik kvalitní program, aby se stal pro svou mladou komerční sestru, jež vykazovala tendenci se svým divákům lacině podbízet a uchylvat se k jisté plytkosti, jednoznačnou profesní výzvou. I přes nadále se prohlubující propast mezi oběma stanicemi, se alespoň rádiu dařilo také v padesátých letech držet na pomyslném výsluní. V sedmdesátých a osmdesátých letech dosahoval počet televizních diváků dvou desítek milionů a počet posluchačů pět milionů. BBC se však byla nucena potýkat se stále většími finančními obtížemi. V roce 1964 proto přišla se svým druhým programem. Už v listopadu 1982 zahájila vysílání svého čtvrtého programu – Channel 4, což byla v podstatě alternativa ke komerčnímu kanálu, který původně provozovaly stanice ITV (Šmíd, 2011, online).

V osmdesátých a devadesátých letech se změnil přístup k vysílání a objevovala se také celá řada různých technických inovací. BBC se stala první společností na světě, která začala přímé družicové vysílání DBS (z angl. *Direct Broadcast by Satellite*) bez podpory ze strany vlády (Goodwin, 1997, vlastní překlad).

V roce 1987 se musela BBC dokázat vypořádat s velmi nepříjemnou událostí, která ji postihla. V ústředí v Glasgow byla provedena brutální policejní razie a předčasně byl donucen k rezignaci dosavadní ředitel BBC Alasdair David Gordon Milne (ředitelem byl v letech 1982-1987), jehož odchod si vynutila premiérka Margaret Thatcherová, která jej obviňovala z toho, že BBC se pod jeho vedením stává organizací nedisciplinovanou, až příliš extravagantní, nezodpovědnou atp. Milne tehdy raději upřednostnil rezignaci, chtěl tak zabránit tomu, že by byl nemilosrdně vyhozen. Odborná veřejnost však Milneho považovala za jednoho z nejoriginálnějších

a nejtalentovanějších programových tvůrců, kteří měli formativní vliv na fungování vysílání (Hendy, 2008, vlastní překlad). Novým ředitelem se stal Micheal Checkland a od roku 1992 do roku 2000 tuto funkci zastával John Birt. O Birtovi se tehdy říkalo, že „mezi lidmi v BBC nebyl příliš oblíbený, ale měl pověst člověka otevřeného novým myšlenkám a navíc jsem se doslechl, že se – ve snaze vymanit se ze smrtícího sevření staré gardy – neváhal obklopit mladými lidmi,“ vzpomínal Jamie Reeve, který v pouhých dvaceti třech letech nastoupil do BBC na pozici manažera (In Koch, 2013, s. 53). Oba výše jmenovaní ředitelé poměrně značně snížili stavy zaměstnanců a provedli reorganizaci společnosti.

Novému managementu se například podařilo prosadit zvýšení veřejnoprávních poplatků, což nakonec usnadnilo rozšíření služeb o nabídku digitální vysílání. Po reorganizaci v rámci BBC bylo možné rozlišovat mezi jednotlivými ředitelstvími, a sice mezi BBC Broadcast, BBC News, BBC Resources, BBC Production a BBC Worldwide. Současně již nebyl nadále činěn rozdíl mezi rozhlasovým a televizním vysíláním. V roce 1996 pak BBC podstoupila nezbytný krok k tomu, aby mohla šířit digitální vysílání. Uzavřela smlouvu se společností Flextech. Ta spolu s BBC Worldwide, komerční dceřinou společností, vlastnila satelitní síť UKTV.

V listopadu roku 1997 zahájil vysílání britský zpravodajský kanál BBC News 24 a od té doby vysílal zprávy nepřetržitě dvacet čtyři hodin denně. Od června roku 1999 do března roku 2002 vysílal televizní kanál – BBC Knowledge, jenž přinášel pestrý mix interaktivních vzdělávacích pořadů o historii, nauce, technologiích atd. pro děti a mládež. Zaměření pořadu se však s příliš velkým úspěchem nikdy neseťkalo (Gray, Bell, 2013, vlastní překlad).

K dalším podstatným změnám v programové skladbě došlo v letech 2001-2003. Spuštěna byla například regionální mutace BBC pro Wales. Po ukončení vysílání televizního kanálu BBC Knowledge došlo v roce 2002 k jeho nahrazení kanálem BBC Four, který poskytl prostor pro nejrůznější dokumenty, kulturu a současně také světovou kinematografii. Z programu kanálem BBC Four vzešel i kultovní komediální seriál *Jistě, pan ministře* z osmdesátých let. V neposlední řadě přibyly další dva nové kanály pro děti, které nabízely to nejlepší z digitálních předškolních programů pro děti do šesti let: CBeebies a CBBC. Jistě by bylo možné ve výčtu zajímavých počinů a nových pořadů pokračovat i dále, vzhledem k omezenému rozsahu předkládané bakalářské

práce ale mohla tato kapitola přinést pouze stručný přehled vybraných událostí a programů.

4.2 Úloha a význam BBC ve třetím tisíciletí

V roce 2000 Grek Dyke (online, vlastní překlad), generální ředitel BBC v letech 2000-2004, vystoupil a prohlásil následující: *„Role BBC v naší společnosti bude vždy složitá. Jsme strážcem nestrannosti a politické nezávislosti, jsme pravděpodobně nejdůležitější kulturní organizací v celé zemi, jsme významným hráčem ve světě vzdělávání a i nadále zůstáváme hlavním britským hráčem na globálním audiovizuálním poli.“*

BBC se dlouhodobě těší vynikající mezinárodní pověsti. Platí za přesnou, nestrannou a současně také velmi spolehlivou vysílací korporaci. *„Hlavním důvodem pro silnou a stabilní přítomnost média veřejné služby byla, je a nejspíš stále i bude pro Brity jeho kulturní, sociální a demokratický význam“* (Šebeš, Šimůnek, 2004, s. 34). Už sám zakladatel BBC – John Reith formoval její etiku v tomto duchu: BBC měla vždy tím nejrozmanitějším způsobem, obsahem a formou informovat, vzdělávat a bavit, ať už je posluchač anebo divák odkudkoliv a jakéhokoliv věku. Současně tak musí činit způsobem, který bude BBC zásadním způsobem odlišovat od komerčních médií. *„Podle stávající diskuse demokratický systém potřebuje určité druhý programů – a to takové, které informují, podporují racionální diskusi, kriticky dohlížejí na stát a podporují zplnomocňující kolektivní dialog. Vysílání veřejné služby je s to v tomto smyslu 'kvalitní' programy zajišťovat lépe než vysílání komerční“* (Curran, 2004, s. 27). To ale ani zdaleka neznamená, že by tak BBC nemusela v podstatě dennodenně obhajovat důležitost své vlastní existence. Aby si BBC mohla zachovávat konstantní charakter a kvalitu svých (veřejných) služeb a zároveň tak zůstat konkurenceschopná v dnešním ryze soutěživém prostředí volného trhu, je naprosto vyloučené, aby si například mohla dovolit rezignovat na poplatky od veřejnosti a spoléhat se výlučně na příjmy z reklamy. Zástupci komerční mediální sféry jsou však dlouhodobě zcela opačného názoru (Šebeš, Šimůnek, 2004).

Vážnou výzvu pro BBC představovala a stále představuje také digitální revoluce. Je nevyhnutelné nutné, aby BBC ve svém úsilí nikterak nepolevovala a své hlasité kritiky i nadále přesvědčovala o tom, že veřejná korporace má nepochybně smysl i v době digitálních technologií a záplavy bohaté nabídky komerčních digitálních programů. Je však (naštěstí) nadmíru jisté, že Britové, kteří milují tradice a jsou nepokrytě nostalgičtí, se vysílání BBC nikdy dobrovolně nevzdají. Budou tak ochotni opakovaně přivírat oči, když BBC čas od času někde zavravorá a jinde klopýtne. Ani opakované útoky a ostrá kritika mířená na hlavu BBC nezabrání v tom, aby ve Velké Británii přestala existovat „*silná a důvěryhodná mediální instituce hájící veřejný zájem*“ – neboli BBC (Šebeš, Šimůnek, 2004, s. 34).

ZÁVĚR

Na samém konci letošního roku, tj. 11. listopadu roku 2016 uběhne již dlouhých osmdesát let od zahájení televizního vysílání. Byla to právě Britská rozhlasová a televizní veřejnoprávní společnost BBC (angl. *British Broadcasting Corporation*; zkráceně BBC), jež jako vůbec první na světě začala v roce 1936 vysílat. Pro srovnání lze uvést, že v Československu se začalo vysílat až o celých osmnáct let později, tj. v roce 1953. Navíc se tehdy vysílalo jen třikrát týdně. Každodenní vysílání je spojeno až s rokem 1958. Od zahájení rozhlasového vysílání v BBC pak letos 14. listopadu uběhne již dokonce neuvěřitelných devadesát čtyři let.

Trvalo pět let, než se BBC stala veřejnoprávní institucí a současně také nejuznávanějším vysílačem na světě. Tím BBC definitivně zamezila „povinnosti“ jakkoliv podléhat cenzuře, nežádoucí selekci při volbě jednotlivých pořadů, informací atp., případně nutnosti se lacině podbízet platícím inzerentům. Jako veřejnoprávní společnost totiž přestala být na rozdíl os soukromých společností závislá na zisku. Mohla svým posluchačům a divákům zprostředkovávat i takové informace, které by byly pro cílovou skupinu soukromé společnosti až příliš náročné a nezáživné. Mohla jim současně nabízet pořady, které mají diváka nejen bavit, ale především vzdělávat. BBC tak svou existenci financuje zcela odlišným způsobem, tj. z příspěvků a státních dotací. Současně je zcela zbavena nežádoucího vlivu politiků či lobbistů, na což dohlíží Rada.

V předkládané bakalářské práci je stručně představen vývoj BBC od počátku svého vzniku až do současnosti, což tedy předpokládalo návrat zhruba do období 18. října 1922, kdy byla BBC v Londýně založena. V očích národa si BBC získala značnou prestiž zejména v období druhé světové války. Byť se televize v té době zcela odmlčela, hlas rozhlasových stanic BBC se i přes jistou cenzuru a omezení i nadále rozléhal do celého světa. I s vědomím trestu smrti, který hrozil za poslech například v nacistickém Německu, byli posluchači po nových informacích hladoví a poslechu rádia se odmítali vzdát. Po válce pak BBC naplno obnovila svou popularitu zejména přímým přenosem svatby princezny Alžběty s vévodou z Edinburghu a její následnou korunovaci. S hlavou vztyčenou překonala BBC také nárůst konkurence, k němuž docházelo v průběhu padesátých let atp.

Velká pozornost v rámci předkládané práce je pak věnována vysílání BBC v češtině, jež vzniklo z rozhodnutí britské vlády krátce po vypuknutí druhé světové války.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbora. *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. 448 s. ISBN 978-80-247-3028-8.

BREITFELDER, Miroslav. Rozhlas ve službách nacistické propagandy. In *Dějepis: sborník katedry historie. Sborník je věnován památce docentky Jany Janusové*. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita, 2000. s. 103-117. ISBN 80-7082-645-2.

CEBE, Jan. *Spolkový život českých novinářů v letech 1945-1948*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2015. 268 s. ISBN 978-80-246-2863-9.

COLLINS, Richard. *From Satellite to Single Market: New Communication Technology and European Public Service television*. 1. vyd. New York: Routledge, 1998. 320 s. ISBN 978-1853395321.

CURRAN, James. Přehodnocení krize veřejné komunikace. *Revue pro média: Média a veřejná služba*. Brno: HOST, 2004, roč. 4, č. 7, s. 20-31. ISSN 1214-7494.

ČAPEK, Karel, LEVY, Alan. *Já jsem jiný Karel Čapek: odyssea profesionálního vězně*. Překlad: Alena Maxová. Praha: Primus, 2001. 339 s. ISBN 80-86207-10-2.

DEJMEK, Jindřich. *Diplomacie Československa. Díl II., Biografický slovník československých diplomatů (1918–1992)*. 1. vyd. Praha: Academia, 2013. 802 s. ISBN 978-80-200-2285-1.

DRTINA, Prokop. *Československo můj osud: kniha života českého demokrata 20. století*. Svazek první. Kniha 2, Emigrace k vítězství. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1991. 487 s. ISBN 80-7023-102-5.

HLADKÝ, Miroslav. *Žurnalistika v televizi*. 1. vyd. Praha: Novinář, 1986. 349 s. ISBN chybí.

HOŘÁK, Martin, JELÍNEK, Tomáš. *Nacistická perzekuce obyvatel českých zemí: informační materiál pro učitele dějepisu*. 1. vyd. Praha: Živá paměť v nakl. Galén, 2006. 80 s. ISBN 80-7262-393-1 (Galén).

- HOUDEK, František, TŮMA, Jan. *Objevy a vynálezy tisíciletí. 111 milníků přírodovědy, techniky a medicíny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. 456 s. ISBN 80-7106-475-0.
- HRDLIČKA, František. Rozhlas v okupaci 1939–1945. In Kolektiv autorů pod vedením Evy Ješutové. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha: Český rozhlas, 2003. s. 147-182. ISBN 80-86762-00-9.
- HUBIČKA, Jiří. Růžena Hájková. Svět rozhlasu: Bulletin o rozhlasové práci. 2015, č. 34, s. 59-61. ISSN 1213-3817.
- JAREŠ, Michal. Poezie ve sbornících britského válečného exilu. *Soudobé dějiny*. 2007, roč. 14, č. 1, s. 44-77. ISSN 1210-7050.
- JEŠ, Jiří. *Co přines' čas: vzpomínky současníka*. 1. vyd. Praha: Academia, 1997. 159 s. ISBN 8020006370.
- JINDRA, Martin. Nikdy jsem se nechtěl postavit proti státu a národu. *Paměť a dějiny: revue pro studium totalitních režimů*. 2009, roč. 3, č. 1, s. 30-39. ISSN 1802-8241.
- KOCIAN, Jiří. „Benešova“ strana a „její“ prezident za druhé světové války. In HARNA, Josef. *Moderní dějiny: sborník k dějinám 19. a 20. století*. 1. vyd. Praha: Historický ústav AV ČR, 1995. 252 s. ISBN 80-85268-43-4.
- KOCOUREK, Milan (ed.). *Volá Londýn. Historie českého a slovenského vysílání BBC (1939-2006)*. 1. vyd. Praha: Ottovo nakladatelství, 2013. 328 s. ISBN 978-80-7451-318-3.
- KOCH, Richard. *Manažer 80/20. Dosáhněte co nejlepších výsledků s co nejmenším úsilím*. Překlad Aleš Lisa. 1. vyd. Praha: Management Press, 2013. 224 s. ISBN 978-80-7261-263-5.
- KOUTEK, Ondřej. Říkali mu Pavel Svatý. Osudy úředníka, politika a politického vězně Prokopa Drtiny. In *Sborník Archivu bezpečnostních složek Ministerstva vnitra*. 1. vyd. Praha: Odbor Archiv bezpečnostních složek Ministerstva vnitra ČR 5, 2007. s. 185-231. ISBN 978-80-254-1126-1.

KOUTEK, Ondřej. Zahraniční odboj na vlnách BBC: československé vysílání z Londýna 1939-1945. *Paměť a dějiny: revue pro studium totalitních režimů*. 2014, roč. 8, č. 1, s. 30-44. ISSN 1802-8241.

KUKLÍK, Jan, NĚMEČEK, Jan. *Osvobozené Československo očima britské diplomacie. Zprávy z britské armády z Prahy v roce 1945*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2010. 552 s. ISBN 978-80-246-1849-4.

LOCKHART, Robert Hamilton Bruce. *Přichází zúčtování*. Překlad Petr Honzík. Krnov: Vladimír Kořínek, 2004. 497 s. ISBN 80-903184-3-6.

MALÁ, Irena. *Český lid v boji proti fašismu*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1975. 546 s. ISBN chybí.

MASARYK, Jan. In Archiv ČRo, Zahájení českého vysílání v Londýně, číslo AF: AF03350/5 – 2:12.

MORAVČÍK, Ctibor. *Organizace soudnictví v Protektorátu Čechy a Morava*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1993. 42 s. ISBN 80-210-0714-1.

NEKOLA, Martin. Perem proti železné oponě. Činnost Mezinárodní federace svobodných novinářů v exilu. *Paměť a dějiny: revue pro studium totalitních režimů*. 2014, roč. 8, č. 4, s. 90-100. ISSN 1802-8241.

PACNER, Karel. *Další doteky dějin*. 1. vyd. Praha: Albatros Media – Plus, 2013. 237 s. ISBN 978-80-259-0231-8.

PACNER, Karel. *Nevšední doteky dějin. Historické příběhy ve spirále 20. století*. 1. vyd. Praha: Albatros Media – Plus, 2014. 240 s. ISBN 978-80-259-0300-1.

PEROUTKA, Ferdinand. *Deníky – dopisy – vzpomínky*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 1995. 320 s. ISBN 80-7106-063-1.

Prohlášení Michaela Grada, nově jmenovaného předsedy Televizní a rozhlasové rady BBC (BBC Board of Governors), přednesené na tiskové konferenci 2. 4. 2004.

Synchron: zpravodaj Českého filmového a televizního svazu FITES. 2004, roč. 3, č. 3, s. 19. ISSN 1213-9181.

RADOVANOVIČ, Dušan. Intelektuální invaze na kontinent: evropské vysílání BBC za druhé světové války. *Dvacáté století – The Twentieth Century*. 2009, roč. 1, č. 1, s. 133-147. ISSN 1803-750X.

ŠEBEŠ, Marek, ŠIMŮNEK, Michal. BBC – Reklama na médium veřejné služby. *Revue pro média: Média a veřejná služba..* Brno: HOST, 2004, roč. 4, č. 7, s. 32-35. ISSN 1214-7494.

ŠIMSOVÁ, Sylva. Dokumenty o exilovém sociálně demokratickém politikovi Josefu Bělinovi v britských archivech. In *Sborník Archivu bezpečnostních složek 8/2010*. 1. vyd. Praha: ABS, 2011. s. 265-284. ISBN 978-80-254-9125-6.

ŠTĚRBOVÁ, Alena. *Rozhlasová inscenace: teoreticky komentované dějiny české rozhlasové produkce*. 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995. 149 s. ISBN 80-7067-531-4.

TAYLOR, Jim, JOHNSON, Mark R., CRAWFORD, Charles G. *Velký průvodce DVD: jedinečný zdroj všech dostupných informací o DVD na profesionální úrovni*. Překlad Tomáš Znamenáček. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. 551 s. ISBN 978-80-247-1721-0.

ŽÁČEK, Pavel. *Menší sestra. [Díl] 1. Vznik a vývoj První správy ministerstva vnitra 1953-1959 (Edice dokumentů)*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2004. 450 s. ISBN 80-7285-038-5.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

AMOS, Merris, HARRISON, Jackie, WOODS, Lorna. *Freedom of Expression and the Media*. Boston: Nijhoff Law Specials, 2012. 272 s. ISBN 978-90-04-20774-5. Vlastní překlad.

BAADE, Christina L. *Victory through Harmony. The BBC and Popular Music in the World War II*. 1. vyd. New York: Oxford University Press, 2012. 288 s. ISBN 978-0-19-537201-4. Vlastní překlad.

BATHGATE, Gordon. *Voices from The Ether. The History of Radio*. 1. vyd. Torry: Girdleness Publishing, 2012. 166 s. ISBN 978-1-4716-2861-0. Vlastní překlad.

- BECKETT, Francis, RUSSELL, Tony. *1956: The Year That Changed Britain*. 2015. Londýn: Biteback Publishing, 2015. 320 s. ISBN 978-1849549127. Vlastní překlad. Vlastní překlad.
- BRIGGS, Asa. *The History of Broadcasting in the United Kingdom: Volume I: The Birth of Broadcasting*. London: Oxford University Press, 1995. 434 s. ISBN 0192129260. Vlastní překlad.
- COHEN, Ivan K. *Economics for Business: A Guide to Decision Making in a Complex Global Macroeconomy*. 3. vyd. Philadelphia: Kogan Page Publishers, 2015. 360 s. ISBN 978-0749470197. Vlastní překlad.
- CHAPMAN, Jane, KINSEY, Marie (eds.). *Broadcast Journalism: A Critical Introduction*. 1. vyd. Londýn; New York: Routledge, 2008. 288 s. ISBN 0-415-44154-4. Vlastní překlad.
- FERREBE, Alice. *Literature of the 1950s: Good, Brave Causes (Svazek č. 6: The Edinburgh History of Twentieth)*. 1. vyd. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2012. 256 s. ISBN 978-0748627714. Vlastní překlad.
- FRANKLIN, Bob (ed.). *British television policy: a reader*. Londýn; New York: Routledge, 2001. 234 s. ISBN 0-415-19871-2. Vlastní překlad.
- GASSON, Christopher. *Media Equities: Evaluation and Trading*. Cambridge: Woodhead Publishing, 1996. 235 s. ISBN 1-85573-194-0. Vlastní překlad.
- GILLON, Campbell. *Words to Trust*. Rowman & Littlefield, 1991. 228 s. ISBN 0-289-20945-1. Vlastní překlad.
- GOODWIN, Peter. Public service broadcasting and new technology: What the BBC has done and what it should have done. *Javnost/The Public*. 1997, roč. 4, č. 4, s. 59-74. ISSN 1318-3222. Vlastní překlad.
- GRAY, Ann, BELL, Erin. *History on Television*. 1. vyd. New York: Routledge, 2013. 257 s. ISBN 978-0-203-07480-0. Vlastní překlad.
- HENDY, David. *Life on Air. A History of Radio Four*. 1. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2007. 532 s. ISBN 978-0-19-924881-0. Vlastní překlad.

HIGGINS, Charlotte. *This New Noise: The Extraordinary Birth and Troubled Life of BBC*. 1. vyd. Faber & Faber, 2015. 288 s. ISBN 1783350725. Vlastní překlad.

HILL, Charles W. L., JONES, Gareth R., SCHILLING, Melissa A. *Strategic Management: An Integrated Approach*. 11. vyd. Boston, Mass: Houghton Mifflin Company, 2015. 528 s. ISBN 9781285184494. Vlastní překlad.

MACKENZIE, John M. The Popular Culture of Empire in Britain. In BROWN, Judith, LOUIS, Roger, LOUIS, Roger (eds.). *The Oxford History of the British Empire: Volume IV: The Twentieth Century*. 4. vyd. Oxford: Oxford University Press, 1999. s. 212-231. ISBN 9780198205647. Vlastní překlad.

MILLER, Toby (ed.). *Television: Critical Concepts in Media and Cultural Studies*. 4. vyd. New York a Londýn: Routledge, 2003. ISBN 0-415-25506-6. 387 s. Vlastní překlad.

NEWTON, Darrell M. *Paving the Empire Road: BBC Television and Black Britons*. 1. vyd. Manchester: Manchester University Press, 2011. 224 s. ISBN 978-0-7190-8167-5. Vlastní překlad.

POTTER, Simon J. *Broadcasting Empire. The BBC and the British World, 1922-1970*. 1. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2012. 272 s. ISBN 978-0-19-956896-3. Vlastní překlad.

ROMA, Catherine. *The Choral Music of Twentieth-Century Women Composers*. 1. vyd. Scarecrow Press, 2006. 207 s. ISBN 0-8108-5029-X. Vlastní překlad.

STREET, Seán. *Historical Dictionary of British Radio*. 2. vyd. Rowman & Littlefield. 420 s. ISBN 978-1-4422-4922-6. Vlastní překlad.

Seznam použitých internetových zdrojů

BBC. *History. The General Strike 1926*. [online,a]. s.a. [cit. 2015-12-18]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/schools/gcsebitesize/history/mwh/britain/generalstrikerév1.shtml>. Vlastní překlad.

BBC. *History of the BBC. Bush House*. [online,b]. s.a. [cit. 2016-01-14]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/historyofthebbc/buildings/bush-house>. Vlastní překlad.

- BBC. *Historie BBC v češtině*. [online,c]. s.a. [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: http://www.bbc.co.uk/czech/specials/934_bbc_history/page2.shtml.
- Česká televize. *BBC se stala průkopníkem v televizním vysílání*. [online,c]. 2. 11. 2011 [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1235147-bbc-se-stala-prukopnikem-v-televiznim-vysilani>.
- DYKE, Grek. *Greg Dyke's speech in full*. [online]. 25. 8. 2000 [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/896084.stm. Vlastní překlad.
- ELGAR. *Edward Elgar: The sketches for Symphony No 3 elaborated by Anthony Payne*. [online]. s.a. [cit. 2015-12-22]. Dostupné z: <http://www.elgar.org/3symph3k.htm>. Vlastní překlad.
- FLANAGAN, Jack. *The world's first ever advertisement*. [online]. 16. 10. 2014 [cit. 2015-12-12]. Dostupné z: <http://realbusiness.co.uk/article/28004-the-worlds-first-ever-advertisement>.
- FRIDRICH, Milan. *Proč je BBC v Česku tak skloňovaným měřítkem? Důvodů je hodně*. [online]. 23. 05. 2011 [cit. 2015-11-12]. Dostupné z: <http://www.mediar.cz/bbc-vzor-digitalni-ceske-televize/>.
- Fronta.cz. *Trest smrti za poslech zahraničního rozhlasu*. [online]. 25. 7. 2010. [cit. 2016-02-01]. Dostupné z: <http://www.fronta.cz/dotaz/trest-smrti-za-poslech-cizihorozhlasu>.
- Goodreads. *Quotes about BBC*. [online] 2015. [cit. 2015-11-30]. Dostupné z: <http://www.goodreads.com/quotes/tag/bbc>. Vlastní překlad.
- GORDON, Jake. *Should The BBC continue to Recife large amounts of public money through the licence fee?* [online] 2003. [cit. 2015-12-28]. Dostupné z: <http://jakeg.co.uk/essays/bbc/>. Vlastní překlad.
- Guardian. *Why is the BBC also know as 'Auntie'?* [online] 2011. [cit. 2015-11-28]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/notesandqueries/query/0,5753,-23572,00.html>. Vlastní překlad.
- JONES, Judith. *Coronation Street. British Soap Opera*. [online]. s.a. [cit. 2015-12-11]. Dostupné z: <http://www.museum.tv/eotv/coronationst.htm>.

- Kol. autorů. *Televize v Evropě: regulace, politika a nezávislost*. Budapešť, New York: Open Society Institute, 2005. 264 s. [online] 2005 [cit. 2015-12-01]. Dostupné z: <https://www.opensocietyfoundations.org/>.
- KOTRBA, Štěpán. *Moc a autorita médií veřejné služby*. [online] 22. 11. 2010 [cit. 2015-12-11]. Dostupné z: <http://blisty.cz/art/55589.html>.
- KRYSTLÍK, Tomáš. *Potíže s uznáním čs. exilové vlády a s prohlášením o neplatnosti Mnichovské dohody*. [online]. 23. 7. 2013 [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: <http://nassmer.blogspot.cz/2013/06/potize-s-uznanim-cs-exilove-vlady-s.html>.
- LOCKHART, Robert Bruce Hamilton. *Memoirs of a British Agent*. London: Putman, 1932. 355 s. [online] s.a. [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: <http://www.gwpda.org/www/BritAgent/BATC.htm>. Vlastní překlad.
- Marketing&Media. *BBC zahájila před 70 lety první pravidelné televizní vysílání*. [online]. 31. 10. 2006 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: <http://mam.ihned.cz/c1-19651500-bbc-zahajila-pred-70-lety-prvni-pravidelne-televizni-vysilani>.
- Marketing&Media. *BBC před 75 lety zahájila věk televize*. [online]. 31. 10. 2011 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: <http://mam.ihned.cz/c1-53451970-bbc-pred-75-lety-zahajila-vek-televize>.
- MARCUS, Laurence. *British TV History: The ITV Story Part 3*. [online] říjen 2005 [cit. 2015-12-05]. Dostupné z: <http://www.teletronic.co.uk/itvstory3.htm>. Vlastní překlad.
- MARCUS, Laurence. *History of the BBC: The day the BBC closed down*. [online]. 2004 [cit. 2015-12-15]. Dostupné z: <http://www.teletronic.co.uk/bbcclosedown.htm>.
- MASTNÍK, Zdeněk. Přepis rozhovoru. [online]. 7. 9. 2001 [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/czech/interview/mastnik.htm>.
- MATĚJKA, Ivan. *Ivan Jelínek: Na závěr do prázdná*. [online]. 11. 2. 2010 [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: <http://www.literarky.cz/kultura/cteni/1990-ivan-jelinek-na-zavr-do-prazdna>.
- MATĚJKA, Jaroslav. *Profil: Král kontroverzí Rupert Murdoch*. [online]. 5. 2. 2011 [cit. 2015-12-05]. Dostupné z: <http://nazory.euro.e15.cz/profily/profil-kral-kontroverzi-rupert-murdoch-1200443>.

MIDDLETON, Christopher. *Camila hits the Archers*. [online]. 17. 6. 2015 [cit.2015-10-05]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/culture/tvandradio/8303252/Camilla-hits-the-Archers.html>. Vlastní překlad.

PONSFORD, Dominic. *Happy birthday Radio Times: Ten of the best covers from the last 90 years*. [online] 25. 9. 2013 [cit. 2015-11-28]. Dostupné z: <http://www.pressgazette.co.uk/happy-birthday-radio-times-ten-best-covers-last-90-years>.

ROHRER, Finlo. *Back after the break*. [online] 7. 6. 2006. [cit. 2015-11-28]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/magazine/5054802.stm. Vlastní překlad.

SVOBODOVÁ, Lenka. *Ať jste kdekoli aneb o rozhlasových Vánocích podle Lenky Svobodové*. [online]. 26. 12. 2015 [2015-12-29]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/dvojka/dobravule/_zprava/1290677.

ŠMÍD, Milan. *Veřejnoprávní média v zemích Evropské unie, jejich řízení a kontrola, vymezení činnosti*. Praha: Parlamentní institut. [online]. 2014 [2015-12-29]. Dostupné z: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=101331.

ŠMÍD, Milan. *Vysílání veřejné služby v zemích Evropské unie, jeho organizace a fungování*. Praha: Parlamentní institut. [online]. 31. 3. 2011 [2015-12-29]. Dostupné z: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=70698.

Wireless World: Marconi & the making of radio. *Broadcasting*. [online]. s.a. [cit. 2016-05-01]. Dostupné z: <https://www.mhs.ox.ac.uk/marconi/exhibition/broadcasting.htm>. Vlastní překlad.

ŽÁK, Michal. *Televizní vysílání BBC slaví sedmdesátku*. [online]. 2. 11. 2006 [2015-11-25]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/televizni-vysilani-bbc-slavi-sedmdesatku-fgd-zahranicni.aspx?c=A061101_123507_zahranicni_miz.

SEZNAM ZKRATEK

BBC – British Broadcasting Corporation

ITV – Independent Television

SEZNAM OBRÁZKŮ

Seznam obrázků

Obr. 1: Australská operní pěvkyně Nellie Melby v roce 1920.....	13
Obr. 2: Hlasatelka Jasmine Bligh během obnoveného vysílání	16
Obr. 3: Reklama na zubní pastu Gibbs S.R. z roku 1955	18
Obr. 4: Jan Masaryk během vánočního projevu (r. 1941) odvysílaného z Londýna..	31
Obr. 5: Nařízení o mimořádných opatřeních v oblasti rozhlasového vysílání (Večerní České Slovo 2. 9. 1939)	39
Obr. 6: Oranžová protektorátní visačka na rozhlasový přijímač.....	40

Bibliografické údaje

Jméno autora: Kristýna Kočařová

Obor: Sociální a mediální komunikace

Forma studia: prezenční studium

Název práce: Vysílání British Broadcasting Corporation v Československu

Rok: 2016

Počet stran textu: 53

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů použitých českých zdrojů: 38

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 22

Počet internetových zdrojů: 32

Vedoucí práce: Mgr. Klára Thomasová